

**ЛИКОВНО
ОБРАЗОВАНИЕ
ЗА**

4

ОДДЕЛЕНИЕ

Издавач: МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА НА
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
ул. Мито Хаџи-Василев Јасмин, 66

Рецензенти: Маја Рауник Кирков - претседател
Касиопеа Наумовска - член
Илија Кочовски - член

Печати: Графички центар дооел, Скопје

Тираж: 12.400

Со решение на Министерот за образование и наука на Република Македонија
бр.10-1609/1 од 19.06.2009 година се одобрува употребата на овој учебник

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св.Климент Охридски", Скопје
ОРДЕВ, Данчо
Ликовно образование за 4 одделение / Данчо Ордев. - Скопје :
Министерство за образование и наука, 2009. - 87 стр. : илустр. во боја ; 29 см

ISBN 978-608-4575-33-7

373.3.016:73(075.2)=163.3

COBISS.MK-ID 79205898

ДРАГ УЧЕНИКУ,

Овој учебник е наменет да ти помогне во наставата по ликовно образование. Неговата цел е да те вовече во волшебниот свет на ликовната уметност. Во учебников се обработени најразновидни содржини кои теоретски и визуелно ќе те запознаат со видовите ликовно творештво, со ликовниот јазик, со материјалите и техниките, со одредени ликовни поими и со творештвото и имињата на познати светски и македонски ликовни уметници.

Од учебников ќе дознаеш дека ликовната уметност се дели на следниве ликовни подрачја: цртање, сликање, пластично обликување, графика и дизајн. Ликовниот јазик ќе те запознае со ликовните елементи и принципи од кои е составено ликовното дело.

Преку репродукциите, поместени на страниците од учебников, на врвни уметнички дела од светски и македонски ликовни уметници, анализирај ги содржините од ликовниот јазик, ќе видиш на кој начин тие ги употребиле во своите дела.

На своите ликовни творби, пак, употребувај го она што го чувствувааш како твое.

Се надевам дека ќе уживаш во создавањето убави ликовни творби, а предметот по ликовно ќе ти претставува посебно задоволство.

Авторот

АВТОПОРТРЕТИ НА ПОЗНАТИ ЛИКОВНИ УМЕТНИЦИ

5

Лазар Личеноски: **Автопортрет**,
масло на платно

Албрехт Дирер: **Автопортрет**,
цртеж

Винсент ван Гог: **Автопортрет**,
масло на платно

Франциско Гоја: **Автопортрет**,
масло на платно

Енди Ворхолд: **Автопортрет**,
графика

М. Милутиновиќ:
Автопортрет, масло на платно

МОЈОТ АВТОПОРТРЕТ

(име)

(презиме)

(одделение)

(основно училиште)

(Нацртај го својот автопортрет во
празниот простор)

Микеланџело: **Автопортрет**, цртеж

СОДРЖИНА

6

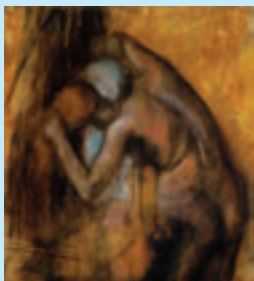
ЛИКОВНА УМЕТНОСТ.....	8
ЛИКОВЕН ЈАЗИК	10
Линија.....	12
Боја.....	14
Тон.....	16
Текстура.....	18
Насока	20
Големина.....	22
Форма-волумен.....	24
Простор.....	26
Контраст.....	28
Ритам-повторување.....	30
Хармонија.....	32
Рамнотежа.....	34
Градација.....	36
Пропорција.....	38
Единство.....	40
Композиција.....	42
Мотив.....	44

ЛИКОВНИ ПОДРАЧЈА.....	50
ЦРТАЊЕ.....	52
Линија.....	54
Текстура.....	55
Простор.....	56
Ритам.....	57
Рамнотежа.....	58
Туш.....	59

СОДРЖИНА

7

СЛИКАЊЕ.....	60
Боја.....	62
Градација.....	63
Гваш.....	64
Колаж.....	65

ГРАФИКА.....	66
Монотипича.....	68
Картон-печат.....	69

ОБЛИКУВАЊЕ.....	70
Форма.....	71
Рамнотежа.....	72
Боја.....	73
Пропорција.....	74
Композиција.....	75

ДИЗАЈН И ВИЗУЕЛНИ КОМУНИКАЦИИ.....	76
ГАЛЕРИЈА НА МАКЕДОНСКИ ЛИКОВНИ УМЕТНИЦИ.....	78
РЕЧНИК НА ПОИМИ.....	80
ТЕСТ 1.....	83
ТЕСТ 2.....	85

МУЗИКА

КНИЖЕВНОСТ

БАЛЕТ

● Човекот се занимава со најразлични дејности и занаети. Во светот има толку многу разновидни професии што тешко можат да се набројат. Едно е сигурно, сите ние со својата работа меѓусебно си помагаме во секојдневниот живот и произведуваме едни за други. Дел од луѓето се занимаваат со уметност. Нив ги нарекуваме уметници. Делата од уметниците го разубавуваат нашето слободно време во животот и човекот го прави среќен. Знаеме за повеќе видови уметности, за музиката, театарот, балетот, книжевноста, фотографијата, а меѓу нив се вбројува и ликовната уметност.

● Музичката уметност секојдневно не следи во животот и преку убавината на звукот и мелодијата го исполнува нашето секојдневие.

ТЕАТАР

● Театарската уметност преку движењето и говорот на сцената го збогатува нашиот живот со посебни доживувања.

● Балетот преку убавината на говорот на телото, движењето и музиката не исполнува со посебна убавина и доживување.

● Филмот е уметност без која денешниот човек не може да го замисли својот живот. Филмот е присутен секаде и го исполнува нашето слободно време.

● Книжевноста преку своето творештво и убавината на зборот го збогатува нашиот духовен живот кој не може да се замисли без книгата како наш пријател

● Преку фотографијата човекот го запознава светот како документ и визуелна претстава.

ФИЛМ

ФОТОГРАФИЈА

ЛИКОВНА УМЕТНОСТ

10

ЛИКОВНА УМЕТНОСТ

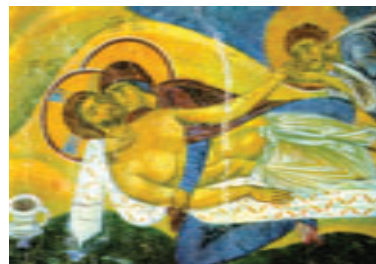
9

СКУЛПТУРА

ЦРТЕЖ

ФРЕСКА

СЛИКА

РЕЛЈЕФ

● Дела на ликовната уметност се прават од разни материјали и ни служат за разбиравање на просторот каде што живееме, учиме и работиме. Човекот од своето постоење до денес изработувал уметнички дела од разни материјали. Ликовната уметност можеме да ја доживееме со гледање, а некои дела и со допир.

СЛИКА

ГРАФИКА

СКУЛПТУРА

ДИЗАЈН

● Сите уметности ги препознаваме според некоја специфичност, музиката според звукот и мелодијата, книжевноста и театарот според зборот, балетот според играта, а филмот според десјтвото. Сите уметности се изразуваат со нешто специфично, па така и ликовната уметност. Изразот на ликовната уметност го викаме ликовен јазик. Ликовниот јазик е многу лесен за совладување. Тој се дели на ликовни елементи и ликовни принципи. Ние во учебников ќе се запознаеме поединечно со секој од нив, а преку цртање, сликање и вајање ќе ги претставиме нашите ликовни творби. Ликовните елементи и принципи се многу едноставни за разбирање, а многу ќе ни помогнат ликовно да се изразуваме, како и да ја разбереме ликовната уметност. Ликовни елементи на ликовниот јазик се: линија, боја, тон, текстура, насока, големина, форма (волумен) и простор. Ликовни принципи се: контраст, ритам, хармонија, рамнотежа, градиција, пропорција, единство и композиција.

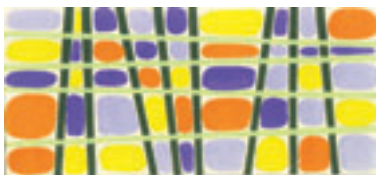
ЛИНИЈА

Линијата спаѓа во елементи и неа ја препознаваме како трага на подлогата кога цртаме и пишуваме.

БОЈА

Бојата ја среќаваме секаде околу нас и таа ги обојува во прекрасни бои сите нешта што ги гледаме и што не опкружуваат

ГОЛЕМИНА

Големината е елемент кој ни кажува дека нештата околу нас се помали или поголеми.

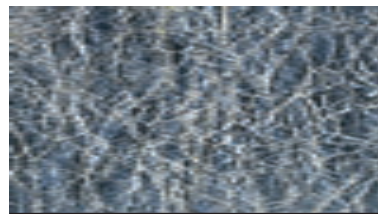
ФОРМА

Формата веќе ја знаеме. Сите предмети, па и ние самите, имаме форма и според неа се препознаваме.

ТОН

Тонот значи посветли и потемни бои од една иста боја. Тој се добива многу лесно, со мешање на бојата со црна и бела.

ТЕКСТУРА

Текстурата е прикажување на рапави и мазни површини на некои предмети.

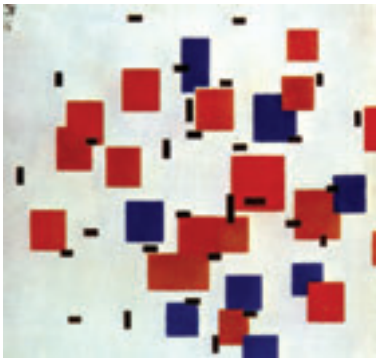
ПРОСТОР

Просторот се претставува на сликата. Како простор се именува сето она низ кое се движиме ние, птиците, возилата... Растенијата растат слободно.

НАСОКА

Насока е правец на гледање на еден цртеж, слика, скулптура или графика.

КОНТРАСТ

Контрастот е ликовен принцип. Тој значи нешто спротивно, како светло-темно, големо-мало, ниско-високо, топло-ладно итн.

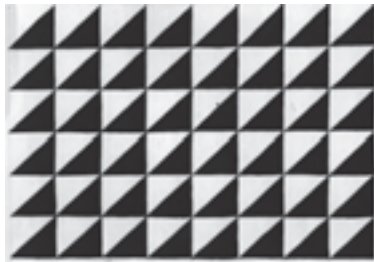
ГРАДАЦИЈА

Градацијата е можеби нов збор, но со него учиме како во ликовната творба постепено се менуваат бојата, линијата, тонот и другите елементи.

ЕДИНСТВО

Единството како принцип го средува ликовното дело во мирна целина.

РИТАМ

Повторувањето или ритамот го среќаваме секаде, во музиката тоновите имаат ритам. денот и ноќта се повторуваат, неделите, месеците и годините исто така итн.

КОМПОЗИЦИЈА

Композицијата е крајниот принцип кој не учи како да ги распоредиме линиите, боите, тоновите во нашата ликовна творба.

ПРОПОРЦИЈА

Пропорцијата е како да ги направиме складни разните големини во творбата како целина.

ХАРМОНИЈА

Хармонија значи како ликовната творба да ја направиме да биде складна и убава

РАМНОТЕЖА

Рамнотежата како принцип ќе ни покаже како творбата да биде одмерена, а распоредот во неа рамномерен.

ЛИНИЈА

Линијата е првиот елемент со кој се изразуваме во своето ликовно творештво. Линијата ја гледаме секаде околу нас, во природата, растенијата, објектите, фигурите и во сите предмети што ни опкружуваат. Со линијата пишуваме текстови и комуницираме меѓу себе.

Линиите ги делиме на криви и прави, а може да бидат дебели и тенки, куси и долги.

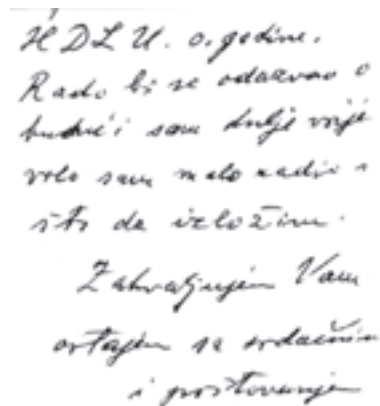
Разликуваме контурна и текстурна линија. Со контурната линија го опишуваме надворешниот лик и форма на предметот или она што го прикажуваме. Текстурната линија ни го претставува карактерот на површината на предметите што ги цртаме, дали се рапави или мазни. Во зависност од густината на линиите и начинот како ги нанесуваме ја претставуваме текстурата на материјалот.

Линија во природата

Линија со разни материјали

Линија при пишување

Линија во секојдневниот живот

Прави и криви линии

Прави, криви, дебели, тенки, куси и долги линии

Контурна линија

Текстурна линија

Васко Ташковски: **Дрво на периферија**, цртеж

Ордан Петлески: **Изрastoци**, туш, перце

Идејна скица за облека

Детски цртеж, текстурна и контурна линија

БОЈА

Бојата ја среќаваме секаде околу нас, во природата, на предметите и се што постои на светот има боја. Бојата се гледа само кога има светлина, природна или вештачка.

Без светлина нема боја.

Првата поделба на боите е на примарни и секундарни.

Примарни бои се: црвената, сината и жолтата. Од нив, секој од нас може, со меѓусебно мешање да добие некоја од секундарните бои, на пример зелена, виолетова и портокалова.

Боја на грчки се вика „хрома“ и од тој збор сите бои ги нарекуваме хроматски бои. Во ликовниот јазик белата и црната не се бои туку претставуваат светлина или темнина. Белата и црната затоа се нарекуваат ахроматски бои.

Кога сликаме можеме да употребиме бои кои се слични една со друга или бои кои се меѓусебно контрастни.

Ако сликаме со слични бои велиме дека употребуваме хармонични бои, а ако сликаме со спротивни бои велиме дека сликаме контрастно.

Кај боите разликуваме разни видови контрасти меѓу кои најпознат е комплементарниот контраст. Во овој контраст боите меѓусебно се зајакнуваат и делуваат поубави и поизразени.

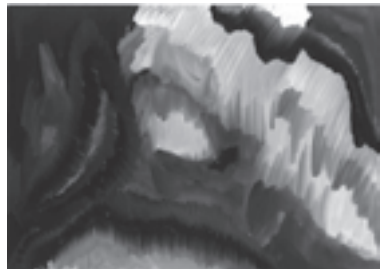
Меѓусебно комплементарни бои се зелената и црвената, сината и портокаловата, жолтата и виолетовата.

Бојата во природата, фотографија

Хармонија со боја

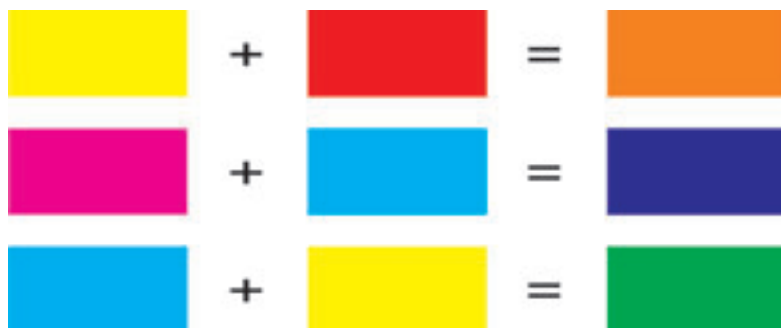
Ахроматски бои

Пабло Пикасо: **Алжирки**, масло на платно (хроматски бои)

Драган Најденовски: **Предел 607**, масло на платно (хармонични бои)

Примарни бои и добивање на секундарни бои

Светлина-бела боја

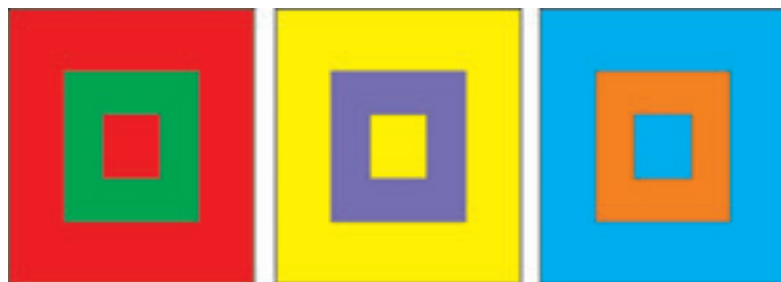
Темнина-црна боја

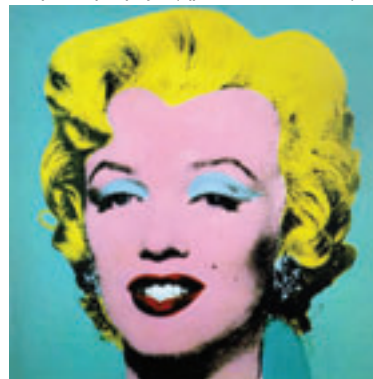
Обоен круг

Комплементарни бои **Цвет**,
фотографија (црвено и зелено)

Комплементарни парови на боите

Енди Вархолд: **Мерлин**,
контрастни бои

ТОН

Тонот е дел од бојата. Од една боја можеме да добиеме многу светли и темни тонови од истата боја. Тонот е количество на светлина во една боја.

Ако на една боја постепено и додаваме по малку светлина, односно бела боја, ќе добиеме си посветла и посветла боја.

Ако пак постепено и додаваме по малку темнина, односно црна боја, ќе добиеме се потемна и потемна боја. На пример, ако на сината постепено и додаваме бела боја ќе добиеме посветли и посветли тонови на сината, а ако пак постепено и додаваме од црната боја ќе добиеме потемни и потемни тонови од сината.

Како и кај бојата и кај тонот разликуваме хроматски и ахроматски тонови. Ако на хроматските бои им додаваме бела или црна боја ќе добиеме хроматски тонови. Ако пак меѓусебно ги мешае белата и црната ќе добиеме ахроматски тонови

Хроматска тонска скала

Гоце Божурски: **Слика**, масло на дрво (хармонични тонови)

Ахроматски тонови

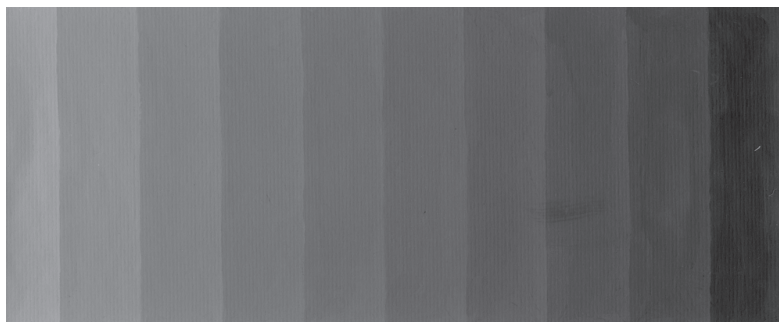
Ѓоко Матевски: **Грчеви**, масло на платно (тон)

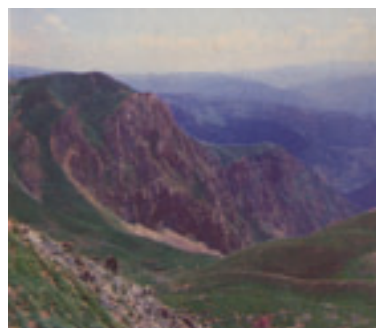
Хроматски тонови

Хроматска тонска скала на сино

Ахроматска тонска скала

Тонот во природата, фотографија

Рембрант: **Апостол**, масло на платно (тон)

К. Качев: **Адам**,
масло на платно

ТЕКСТУРА

Секој материјал и сè што е направено од некој материјал има површина. Површината можеме да ја видиме или да ја осетиме со допир.

Со гледање или со допир можеме да забележиме дека површината е рапава, мазна, пријатна, непријатна, мека, тврда, мокра или сува.

Ако пак површината ја претставиме во цртеж, слика, графика или во скулптура, резултатот го нарекуваме текстура.

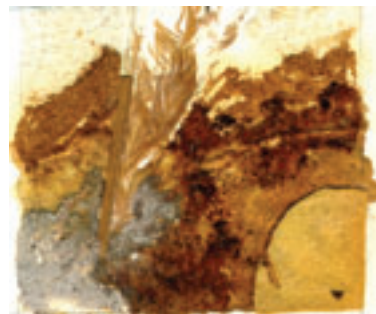
Уметниците на своите цртежи текстура претставуваат со употреба на линијата. За да се претстават разни материјали со разновидна текстура се употребуваат дебели, тенки, долги, куси, прави и криви линии.

Линиите се цртаат на разни начини, поретко и погусто збиени, подебели или потенки, со што се добива илузија на текстура. За таа цел се употребуваат најразновидни материјали и техники.

Текстура се добива и во сликањето, со употреба на бојата, во графиката со линијата и површината како и во скулптурата со длабење и гребење.

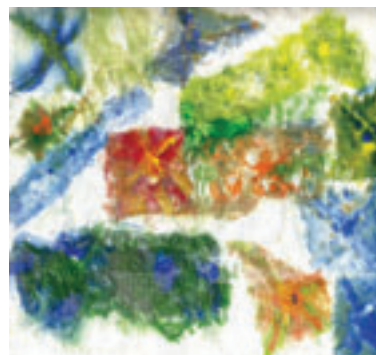
Природна текстура на камен

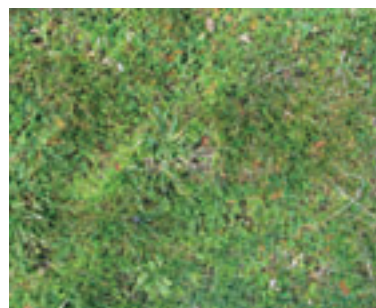
Направена текстура со боја

Природна текстура

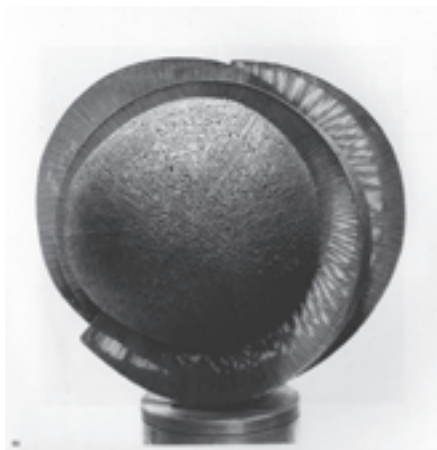
Текстура на вештачки материјали

Природна текстура

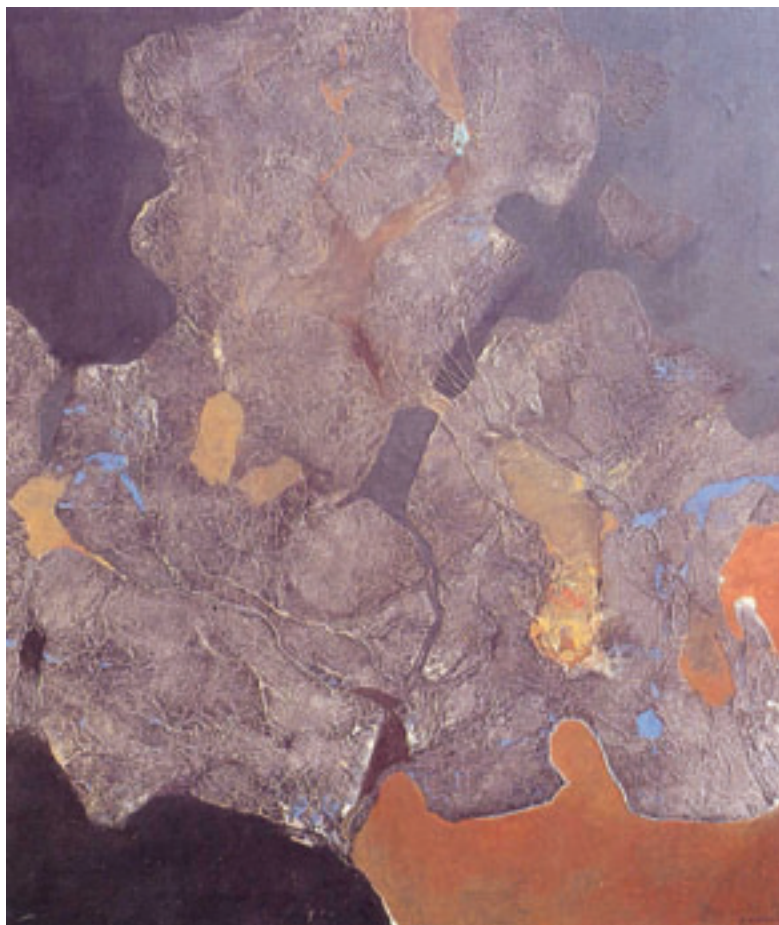
Текстура со линија

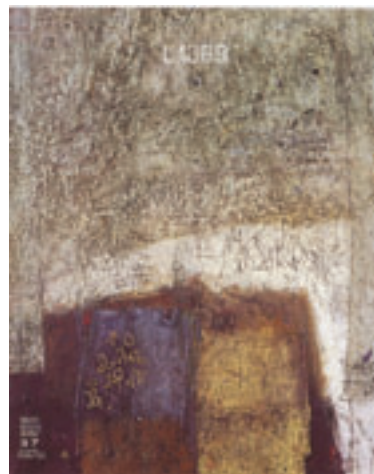
Душан Џамоња: **Метална скулптура 73**, метал (текстура)

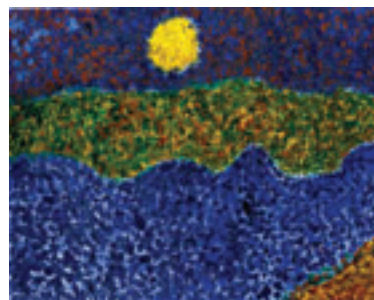
Ордан Петлески: **Јадро со процес**, масло на платно (текстура)

Ристо Калчевски: **Слика 21-76**, масло на платно (текстура со боја)

Кал'чев: **Слика 1-1369**, масло на платно (текстура)

Детска творба (текстура со боја)

НАСОКА

Човекот се движи во некој правец. Правецот или насоката каде одиме зависи од нашата цел. И нашето око сето време се движи во некоја насока. Гледаме пред себе, лево или десно, горе или долу. Кога гледаме дрво нашето око се движе горе - долу. Ако гледаме воз, река или пат, нашата насока на гледање е лево - десно, односно таа е хоризонтална. Кога пак гледаме авион кога слетува или полетува, нашата насока на гледање е коса.

И во ликовната уметност имаме ликовен елемент кој го нарекуваме насока. Тоа зависи од тоа како се движи нашето око кога гледаме некое уметничко дело.

Во делото имаме линии, бои и површини кои го движат нашето око во некој правец. Во зависност од тоа како се движи нашето око разликуваме хоризонтална, вертикална и коса насока. Но има и некои дела во кои нашето око се задржува внатре во делото, бидејќи нема некоја сила која одредува насоката. Тогаш велиме дека делото е без насока.

Ако внимателно ги погледнеме делата претставени на оваа страница од учебникот ќе видиме во кои насоки ни се движи окото.

Франциско Гоја: **Облечена Маја**, масло на платно (коса насока)

Ел Греко: **Крштевање на Христос**, масло на платно (вертикална насока)

Коњовиќ: **Жито**, масло на платно (хоризонтална насока)

Творба без насока

Бернардо Стоци: **Свирач на лаута**, масло на платно (коса насока)

Владимир Георгиевски: **Златно теле**, масло на платно (вертикална насока)

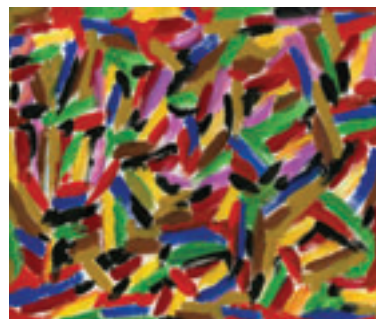
Тања Таневска: **КА НА**, комбинирана техника (вертикална насока)

Творба со коса насока

Марк Шагал: **Роденден**, масло на платно (коса насока)

Творба без насока

Тања Балак: **Неколку приказни**, масло на платно (контраст на насока)

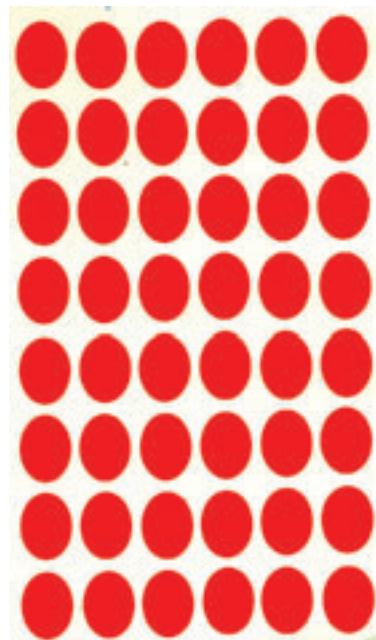
ГОЛЕМИНА

Си она што не опкружува има одредена големина, помала или поголема. Сите големини на светот велиме дека се релативни во зависност од тоа која големина со што ја споредуваме.

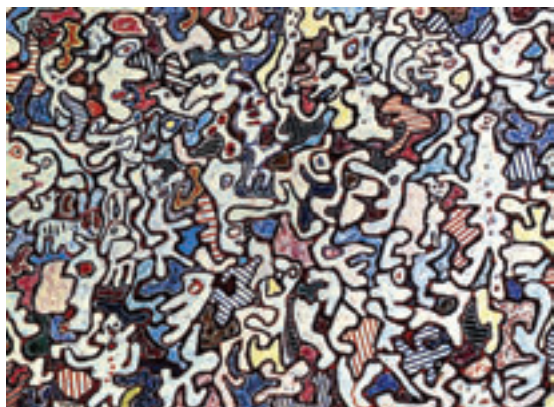
Вие, децата, од ова одделение сте помали ако се споредувате со децата од погорните одделениа или со возрасните, но вие сте поголеми ако се споредувате со децата од градинка. Една зграда може да кажеме дека е голема ако ја споредиме со помала, ама можеме да кажеме дека е мала ако ја споредиме со поголема.

Сите големини можат да бидат помали или поголеми, само зависи со што ги споредуваме.

Во секоја ликовна творба употребуваме разни големини на форми, бои, линии и тонови со цел да направиме убава композиција.

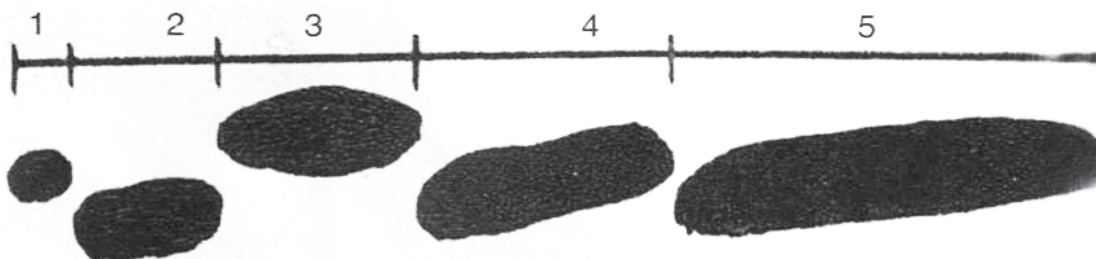
Творба со исти големини

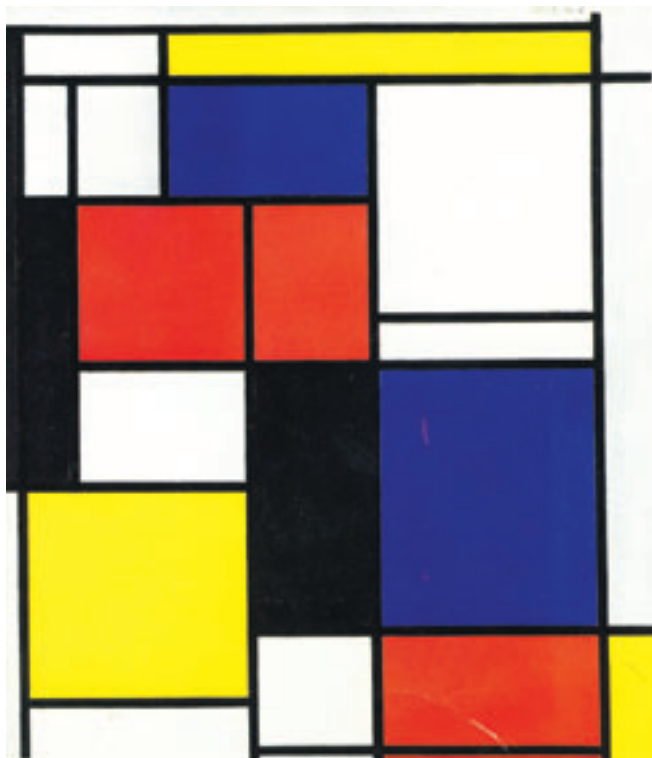
Творба со слични форми и големина

Творба со разни големини

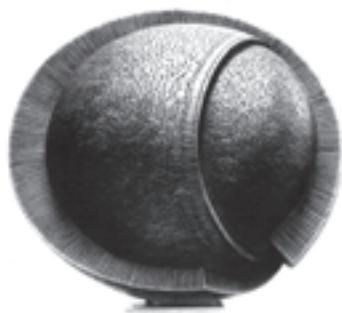

Ако ја споредуваме големината бр. 4 со големината бр. 3, таа е поголема, ако ја споредуваме пак, истата големина со бр. 5 таа е помала

Тео Ван Дизбург: **Играчи на карти**, масло на платно (слични големини)

Пит Мондријан: **Табло II**,
масло на платно

Душан Џамоња: **Скулптура 73**,
метал

Творба со слична форма и боја

Јан Хелион: **Композиција**, масло на платно
(слични форми и големини)

ФОРМА

Околу нас постојат безброј форми направени од природата или од човекот. Формите од природата ги нарекуваме природни, а формите создадени од човекот вештачки форми.

Формата е надворешниот изглед на еден облик претставен на цртеж, слика, графика или скулптура.

Разликуваме дводимензионални и тродимензионални форми. Дводимензионални или плоски форми се оние кои настануваат кога ликот се црта на дводимензионален простор (цртеж, слика, графика, мозаик или витраж).

Тродимензионална форма настанува кога со одреден тврд или мек материјал се обликува уметнички објект во просторот (скулптура, керамика, глина, дрво, камен или објект во архитектурата).

Тродимензионална форма зафаќа одреден простор. Тој простор го нарекуваме волумен. Волуменот во скулптурата може да биде празен, исполнет со воздух или исполнет со материјал од кој скулптурата е изработена. Ако делото е цело со материјал велиме дека има маса колку и волумен. На пример топката има поголем волумен од масата од која е направен, додека каменот има иста маса и волумен.

Природни форми

Вештачки форми

Цртеж (дводимензионална форма)

Портрет на Артемидор, слика на саркофаг (дводимензионална форма)

Скулптура од глина (тродимензионална форма)

ЛИКОВЕН ЈАЗИК

ЛИКОВНИ ЕЛЕМЕНТИ

20

25

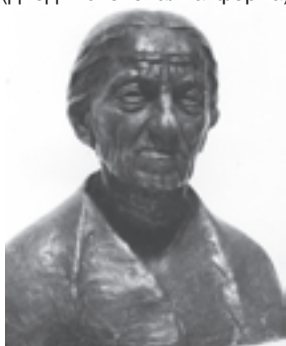
Египетска фреска
(дводимензионална форма)

Благовештение богородично, икона,
Охрид (дводимензионална форма)

Б. Миљуш: **Носталгија**, графика
(дводимензионална форма)

Димо Тодоровски: **Уметникова
мајка**, бронза (тродимензионална
форма)

ВОЛУМЕН

Форма која зафаќа одреден волумен
со помала маса

МАСА

Форма која зафаќа ист волумен и маса

Павле Кузмановски: **Сведок**, масло на платно
(дводимензионална форма)

ПРОСТОР

Си што не опкружува околу нас е простор. Во просторот се движиме, се забавуваме, спиеме, живееме. Улицата, училиштето, станот, полето, планината, се е простор. Овој простор го нарекуваме реален, затоа што постои и ние се движиме во него.

Постои внатрешен и надворешен простор. Внатрешен или затворен е секој простор кој е направен од човекот за да му послужи за одредена намена. Надворешен или отворен простор е оној во кој можеме да се движиме без ограничување, а тоа е природата, небото, улицата, паркот, плоштадот, планината, полето итн.

Уметниците на своите дела се обидуваат да го прикажат просторот. Прикажувањето на просторот на цртежот, сликата или графиката го нарекуваме илузија на простор.

Реален отворен простор

Природа, реален надворешен простор, фотографија

Град, реален отворен простор, фотографија

Скица за внатрешен простор

Галерија реален затворен простор, фотографија

Питер Бројгел: **Враќање на стадото**,
масло на платно (илузија на простор)

Питер Бројгел: **Пејзаж од Египет**, масло на платно
(илузија на простор)

Димитар Пандилов: **Товарен воз**,
масло на платно (илузија на простор)

Ф. Павловец: **Зимски предел**,
масло на платно (илузија на простор)

Илузија на отворен простор со тон

Томо Владимирски: **Мотив од Прага**, масло на платно (илузија на простор)

КОНТРАСТ

Контрастот во секојдневниот живот значи кога ќе споредиме две нешта кои меѓусебно се спротивни, на пример: големо и мало, темно и светло, меко и тврдо, високо и ниско, дебело и тенко итн.

Контрастот е ликовен принцип кој може да се примени на сите ликовни елементи, со линијата, бојата, тонот, насоката, текстурата и сл.

Во ликовната творба можеме да употребиме контраст на линии (дебели и тенки, прави и криви, куси и долги), контраст на боја (темни и светли, ладни и топли), контраст на светли и темни тонови, контраст на големи и мали, округли и аглести форми, хоризонтална и вертикална насока итн.

Василиј Кандински: **Импровизација 6**, масло на платно (контраст на бои)

Контраст на линија

Контраст на ахроматски тонови

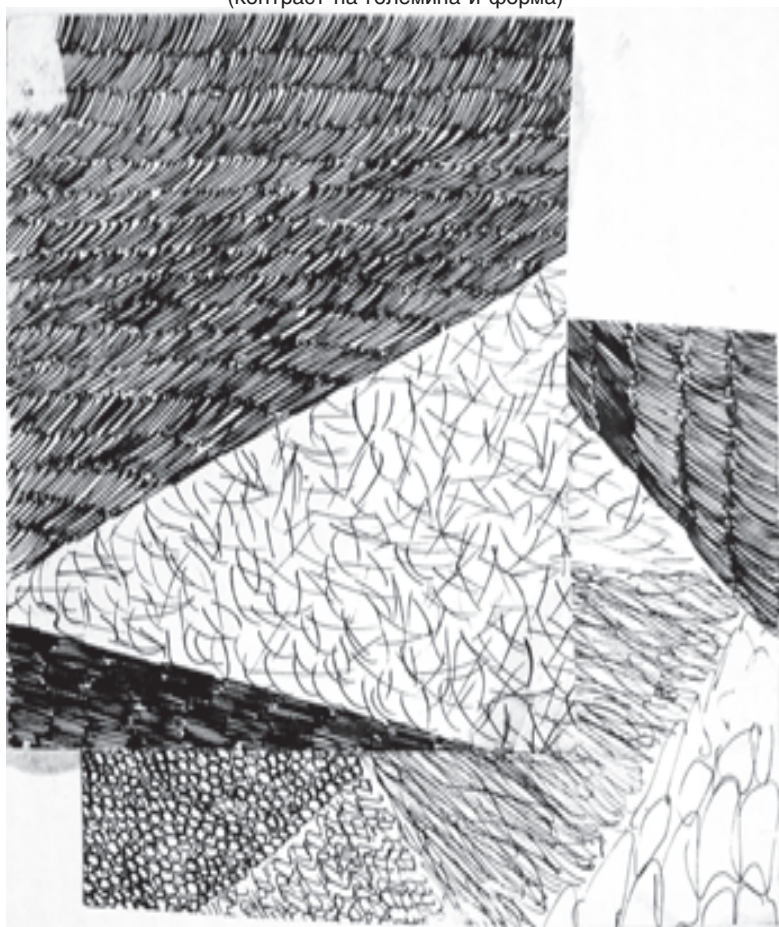
Контраст на црно и бело

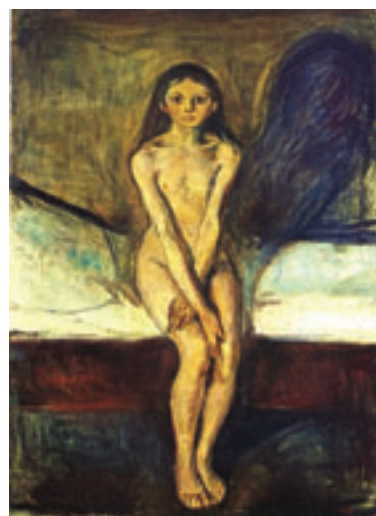
Василиј Кандински: **Композиција IX**, масло на платно
(контраст на големина и форма)

Контраст на топли и ладни бои

Коонтраст на текстура

Едвард Мунк: **Пубертет**, масло на платно (контраст на насока)

Енди Ворхолд: **Цвеќиња**,
(контраст на боја)

РИТАМ

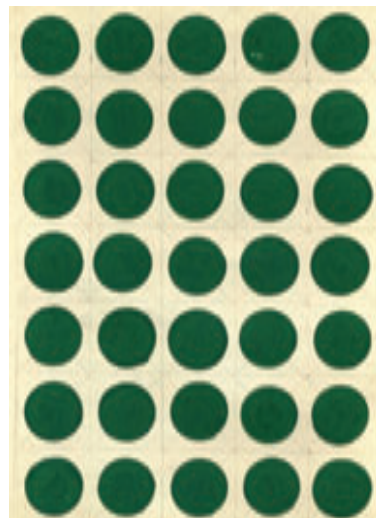
Многу нешта во природата и во нашиот живот се повторува. Се повторува денот и ноќта, неделите, месеците, годишните времиња. Се повторуваат нашите навики во исхраната, облекувањето, спиењето и одењето на училиште. Ова повторување го нарекуваме ритам. Скоро се во природата и во нашето живеење има ритам.

И во ликовната уметност имаме принцип кој го нарекуваме ритам или повторување. Ритам во уметноста е кога некој ликовен елемент се повторува во уметничкото дело.

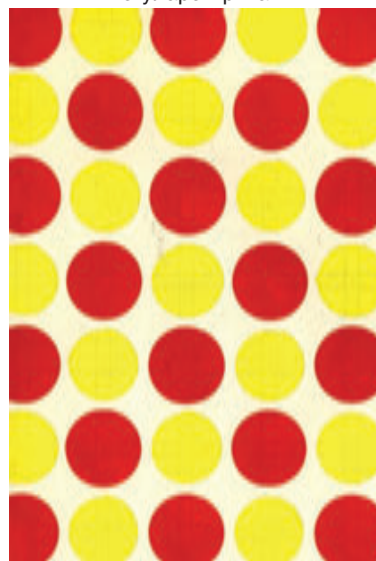
Повторувањето често се сретнува во народните ракотворби, во грнчарството, во народните носии, во архитектурата, во природата и кај предметите кои ги употребуваме во секојдневниот живот.

Разликуваме прост и алтернативен ритам. Прост ритам е кога еден ист елемент се повторува многу пати без да ја промени својата големина, форма и боја.

Алтернативниот ритам е кога имаме многу пати повторување но елементот што се повторува не е ист, или се повторуваат два различни елементи наизменично.

Регуларен ритам

Алтернативен ритам

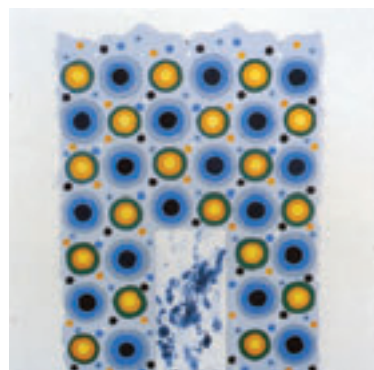

Македонски народен вез (ритам на форма и боја)

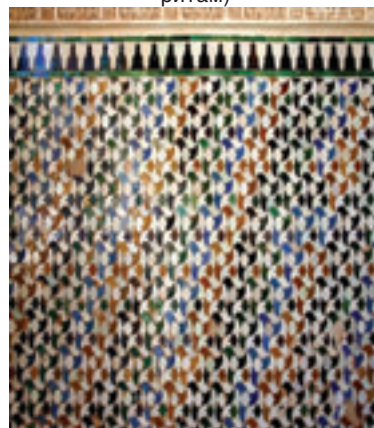
Компјутерска творб,
алтернативен ритам

Енди Ворхолд: **Мона Лиза**, акрилик на платно (ритам)

Симон Шемов: **Посматрање на ѕвезди**, графика (алтернативен ритам)

Исламска уметност (ритам на форма и боја)

Ритам во архитектурата

Македонски народен вез (регуларен и алтернативен ритам)

ХАРМОНИЈА

Хармонијата е потребна во сите сфери на живеење, во природата, во животот, во односите меѓу луѓето па и хармонијата на нашата личност. Хармонија е принцип во ликовната уметност.

Овој ликовен принцип придонесува да се добие хармонија во ликовното дело, на цртежот, сликата, графиката и скулптурата.

Хармонија во едно ликовно дело можеме да постигнеме ако употребиме слични линии, бои, тонови, текстури, форми, големини и сл.

Хармонија добиена со употреба на слични вредности се вика хармонија по аналогиија.

Нехат Бекири: **Траги**, акрилик на платно (хармонија со тон)

Хармонија со прави линии

Хармонија со криви линии

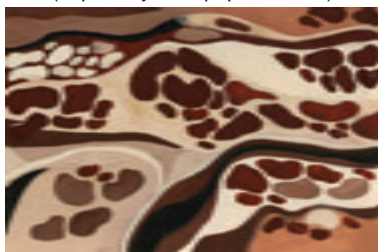
Хармонија со криви линии

Ордан Петлески: **Фантастмагие 1**, цртеж (хармонија со линија)

Жак Вилон: **Војници на марш**,
масло на платно
(хармонија со форма и тон)

Хармонија со форма и боја

Пит Мондријан: **Црвено дрво**,
масло на платно (хармонија со боја,
линија и форма)

Илија Кочовски: **Лов на елени**, литографија (хармонија)

Предраг Урошевиќ: **Цртеж**,
(хармонија со линија)

Хармонија со форма

Хармонија со боја

РАМНОТЕЖА

Рамнотежата ни е потребна на сите и на она што не опкружува. Човекот се стреми кон умствена и физичка рамнотежа, природата за да се сочува постигнува рамнотежа. Овој принцип во секојдневното живеење е важен за зачувување на целината на животот и опстанокот на сите.

Рамнотежа во ликовното дело се постигнува со комбинација на ликовните елементи, од левата и десната половина на творбата во една целина. Целината ја постигнуваме по пат на симетрија и асиметрија, според тоа имаме симетрична и асиметрична рамнотежа.

Симетрија се добива сосема лесно и едноставно, со идентичен распоред на елементите во двете, леви и десни половици од творбата со поставување еднакви вредности на идентичен начин.

Асиметрична рамнотежа се добива кога имаме рамнотежа помеѓу двете половици но со различно поставување на елементите на двете половици.

Црква, Старо Нагоричане (симетрија)

Детска творба (симетрична рамнотежа)

Детска творба (симетрична рамнотежа)

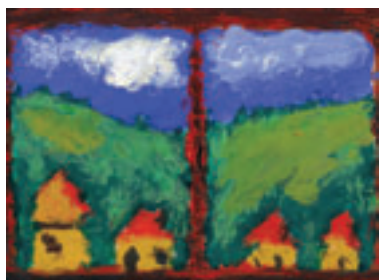
Храм Таџ Махал (симетрија)

Детска тровба (симетрија)

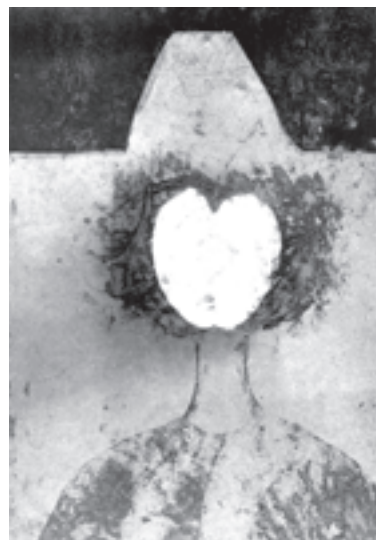
Детска тровба (симетрија)

Детска тровба
(асиметрична рамнотежа)

Детска тровба
(асиметрична рамнотежа)

Симетрична рамнотежа

Васко Ташковски:
**Вертикална
Ориентација**,
масло на платно
(асиметрија)

Асиметрична рамнотежа

ГРАДАЦИЈА

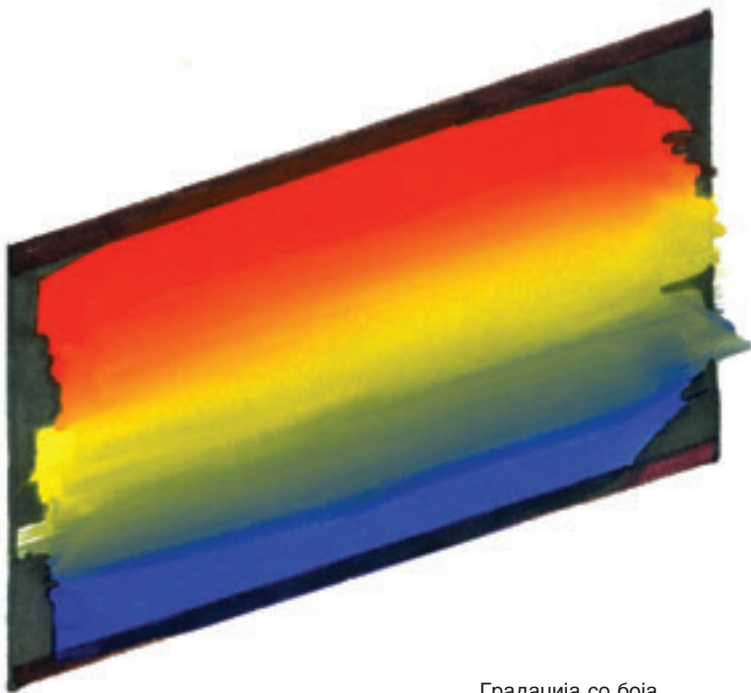
Си што не опкружува, па и ние луѓето, постепено се менуваме. Ноќта постепено преминува во ден и обратно, растенијата постепено се развиваат, човекот од бебе расте и се менува се до староста. Сето тоа станува постепено и полека. Кога некои нешта постепено се менуваат од една состојба во друга, од една положба во друга, тоа се вика градација.

Во ликовниот јазик постои ликовен принцип наречен градација.

Овој принцип ни покажува дека секој ликовен елемент може постепено да се менува од една вредност во друга. Тонот може да премине од посветол кон потемен постепено, бојата од жолта да премине полека кон зелена, па сина, потоа кон виолетова, се до црвена. Градацијата на бојата најдобро може да се забележи кај спектарот на боите.

Градација со линија

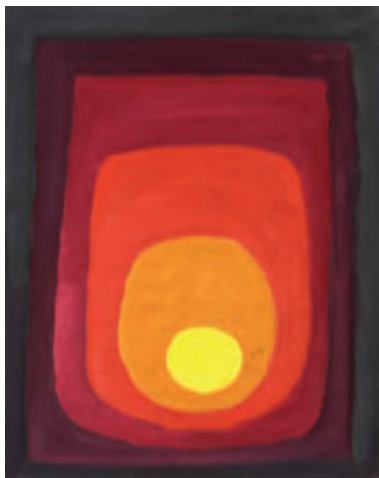
Градација со боја

Градација со текстура

Зградата на НИП Нова
Македонија, Скопје
(градација во архитектурата)

Градација со форма

Градација со текстура

Крсто Хегедушиќ: **Трите од Хамбург**, масло на платно (градација со тон)

О. Мујаџиќ: **Фудбал**, масло на платно (градација со тон)

ПРОПОРЦИЈА

Пропорцијата е поим што го означува односот на големините во една целина. Ликовните уметници и архитектите од секогаш барале начин како ликовното дело или архитектурата да изгледа поидеално по убавина и со кои пропорции би го постигнале тоа.

Низ историјата и уметниците, и архитектите пронашле најдобри пропорции во прикажување на човечкото тело и во изградбата на згради, храмови, катедрали итн.

Поликлет Дорифорос, мермер

Катедрала во Стразбур

Пропорција со букви

Грчки храм (пропорција)

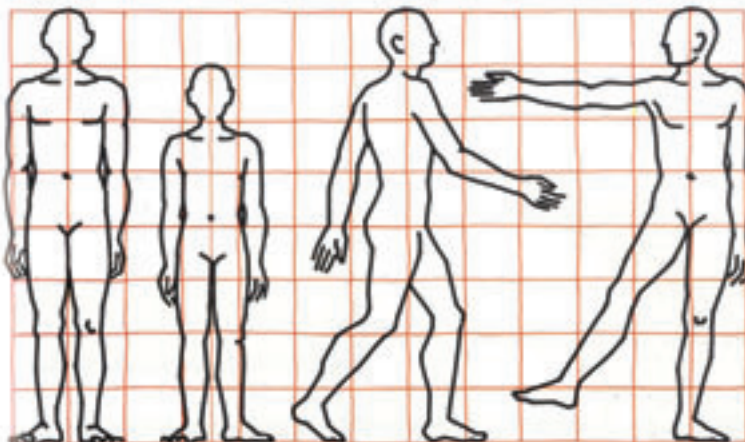
Праксител, Хермес, мермер

Леонардо да Винчи: Канон за пропорција на човековото тело

Човекот како пропорција за предмети во ентериерот

Пропорција на прикажување на човековото тело

Манастир **Јоаким Осоговски** (пропорција во архитектурата)

Охридска кука (пропорција во архитектурата)

ЕДИНСТВО

Уметниците секогаш имаат за цел да постигнат нивните дела да имаат една целина, да не се случува делото да изгледа како да е составено од разни делови кои меѓу себе не се во целина. Во ликовната уметност тоа се постигнува со ликовните принципи: рамнотежа, хармонија, повторување или контраст.

Единството како ликовен принцип има задача исто како и другите принципи, да ја регулира целината во една творба. Тоа се постигнува покрај другото и со употреба на еднакви вредности како и кај хармонијата.

Единство со линија

Единство со линија и големина

Единство со линија

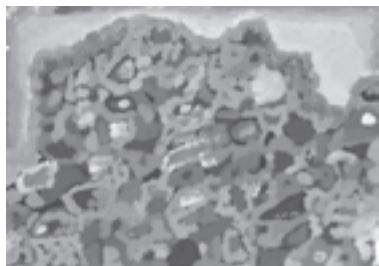
Единство со тон

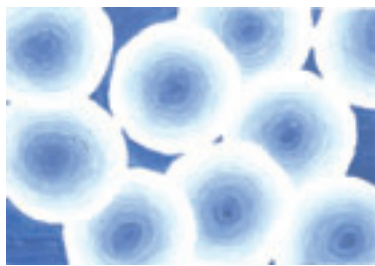
Единство со боја, форма и големина

Единство со боја, големина, форма и тон

Единство со тон

Единство со големина, форма и тон

Единство со форма, големина и тон

Единство со големина, боја и форма

КОМПОЗИЦИЈА

Си што е составено од повеќе делови може да се нарече композиција.

Во музиката имаме композиција на тонови, во книжевноста композиција на текстови итн. Во ликовниот јазик композицијата е ликовен принцип по кој се прави распоред на местата на употребените ликовни елементи.

Композицијата се добива со употреба на боите, тоновите, линијата, формите во една целина, распоредени според желбите на авторот.

Ако ликовните елементи претежно се распоредени хоризонтално заклучуваме дека имаме хоризонтална композиција, така е и со вертикалната и со дијагоналната композиција.

Хоризонтална композиција, фотографија

Релјеф (хоризонтална композиција)

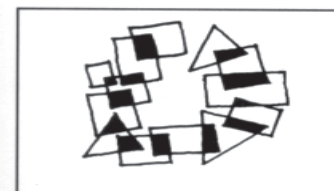
Дијагонална композиција

Вертикална композиција

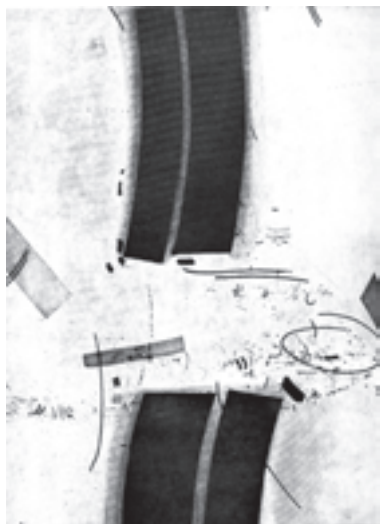
Хоризонтална композиција

Затворена композиција

Евангелис Матеја, икона, Охрид (вертикална композиција)

Затворена композиција

Димче Николов,
графика
(вертикална композиција)

Дијагонална композиција

Решат Амети: **Урбана средина**, масло на платно
(вертикална композиција)

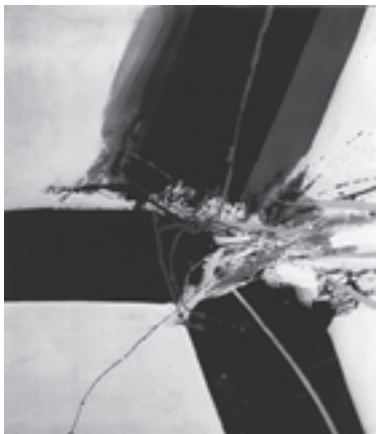

Марк Шагал: **Зелен виолинист**,
масло на платно (вертикална
композиција)

Секое дело од ликовната уметност е изградено со меѓусебно комбинирање на ликовните елементи како што се линијата, бојата, тонот, насоката, текстурата, просторот, големината, формата, волуменот. Во него се присутни и ликовните принципи кои ги регулираат ликовните елементи.

Гледајќи го ликовното дело, во него можеме да препознаеме некоја позната содржина претставена како портрет, автопортрет, карикатура, фигура, акт, сцени од секојдневниот живот, животни, интериер, пејзаж или мртва природа. Претставувањето на нештата во делата го нарекуваме мотив.

Ако во ликовното дело имаме само комбинација на линија, боја, тонови, текстура и сл, а нема мотив велиме дека тоа дело е апстрактно, односно без мотив.

Едо Муртиќ: **Слика**,
масло на платно
(апстрактна слика)

Франциско Гоја: **Облечена
Маја**, масло на платно (слика
со мотив)

ПОРТРЕТ

Ако на ликовното дело е претставен човечки лик велиме дека мотив на делото е портрет. Секој уметник кога претставува портрет на некоја личност се обидува да го претстави неговиот специфичен израз и карактерот на личноста, а не само физичкиот изглед.

Леонардо да Винчи: **Мона Лиза**,
масло на платно

Васил Василев: **Ана**, дрво

АВТОПОРТРЕТ

Ликовните уметници многу често го претставуваат својот лик преку цртеж, слика, графика или скулптура. Таквото дело велиме дека е автопортрет. Автопортретот може да биде како самостално ликовно дело, а понекогаш уметниците го сликале својот автопортрет во групни сцени во кои се прикажува некое историско или библиско дејство. На тој начин ние осознаваме како изгледал некој уметник од времето кога немало фотографија.

Благоја Николовски: **Портрет на старица**, масло на платно

Јан ван Ајк: **Портрет**, масло на платно

К. Мијик: **Портрет на мојата жена**, масло на платно

Никола Мартиновски: **Автопортрет**, масло на платно

Винсент Ван Гог: **Автопортрет**, масло на платно

Франциско Гоја: **Автопортрет**

Албрехт Дирер: **Автопортрет**, масло на платно

КАРИКАТУРА

Некои уметници во своето творештво ја прикажуваат психологијата на човекот, неговата смешна, непријатна или нечовечна особина, со што го потенцираат негативното кај луѓето. Во тоа претставување се карикира изгледот на личностите и овој мотив го нарекуваме карикатура.

Оноре Домие: **Конте**, бронза

Оноре Домие: **Овој можеме мирно да го ослободиме**, литографија

ФИГУРА

Ликовните дела често ни прикажуваат облечени фигури на луѓе од разни периоди од историјата на човекот.

Фигурата како мотив има големо значење за нас затоа што тоа е документ преку кој се запознаваме со начинот на кој луѓето биле облечени во минатите времиња.

Август од Примапорте, Рим, мермер

Едуард Моне: **Фрулаш**, масло на платно

Аамдео Модилјани: **Човек со луле**, масло на платно

Јан ван Ајк: **Џовани Арнолфини и неговата невеста**, масло на платно

АКТ

Од предисторијата до денес уметникот цртал, сликал или преку скулптурата го претставувал женското и машкото тело без облека. Речиси нема уметник кој во своето творештво не ја претставил убавината на човечкиот лик.

Гастон Лашоз: **Жена која стои**, бронза

Г. А. Кос: **Два акта**, масло на платно

Хуберт ван Ајк: **Адам и Ева**, слика на дрво

Дега: **Жена што си ја чешла косата**, пастел

ЖАНР

Многу уметници во целото свое творештво прикажуваат сцени и дејствија од секојдневниот живот во времето во кое живееле. Преку нивните дела ние, денес, се запознаваме со животот на луѓето низ историјата, како се облекувале, како и каде живееле, какви обичаи имале, со кои алатки се служеле.

Овој мотив е документ за времето во кое е создадено делото.

Шарден: **Враќање од пазар**, масло на платно

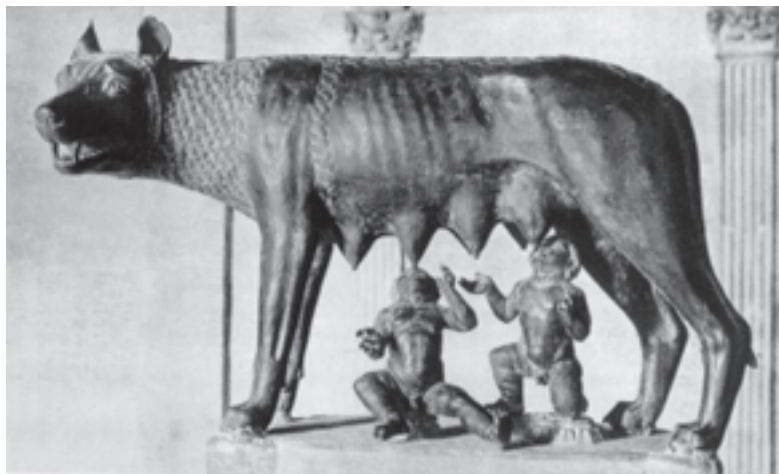
Питер Бројгел: **Селска свадба**, масло на платно

ЖИВОТНИ

Некои уметници многу често во своето творештво претставувале одредени домашни или диви животни. Претставувањето на животните како мотив го нарекуваме анимализам.

За прикажување животни уметниците биле инспирирани од убавината на одредено животно или симболот кој го претставува животното.

Гилгамеш: Украс за кутија

Волчица, Рим, бронза

ЕНТЕРИЕР

Претставувањето на внатрешен простор го нарекуваме интериер. Преку цртеж, слика или графика уметникот го претставува внатрешниот простор на домот или јавните простори. Преку овој мотив се запознаваме со изгледот на живеалиштето и другите простори во кои живееле луѓето.

Мајсторот од Фламале:
Благовестие, масло на дрво

Винсент Ван Гог: Соба, масло на платно

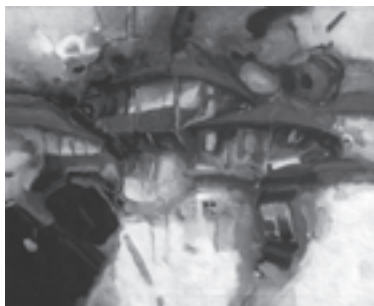
ПЕЈЗАЖ

Многу ликовни дела ни ја претставуваат убавината на природата што се нарекува пејзаж. Преку пејзажот ни се претставени убавините на планините, шумите, езерата, реките, полињата, селата, градовите и улиците.

Винсент Ван Гог: **Житно поле**, масло на платно

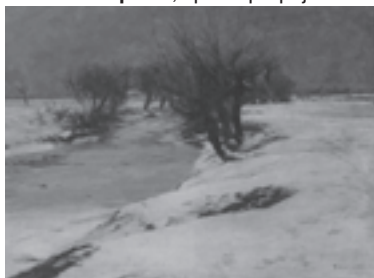
Питер Бројгел: **Зимски пејзаж**, масло на платно

Данчо Ордев: **Љубанци**, масло на платно

Панорама, фотографија

Ф. Ковачевиќ: **Зимски пејзаж**, масло на платно

МРТВА ПРИРОДА

Кога ликовниот уметник на своето дело има претставено разни предмети, растенија или мртви животни велиме дека делото е со мотив мртва природа.

Преку мртвата природа уметниците сакаат да ни ја претстават, всушност убавината на линијата, богатството на бојата и површините во ликовното дело.

Пол Сезан: **Праски и цреши**, масло на платно

Винсент ван Гог: **Цвеќе**, масло на платно

Ликовната уметност како и другите уметности може да се подели за повеќе подрачја. Во зависност од тоа со какви материјали се работи и какви творби се добиваат, ликовната уметност ја делиме на цртање, сликање, скулптура, графика и визуелни комуникации.

-Цртањето е подрачје од ликовната уметност каде што се изработуваат цртежи. Ова подрачје се изразува преку употребата на разновидни линии.

-Сликарството како подрачје од ликовната уметност е многу распространето, а негови творби се сликите. Сликите се изработуваат од разни материјали со употреба на боја и површини.

-Во ликовното подрачје скулптура или пластично обликување како што го викаме, уметниците изработуваат скулптури и релјефи. Овие дела се поставуваат во просторот и се изработуваат од различни тврди и меки материјали.

-Графиката е ликовно подрачје во кое ликовните дела се изработуваат со помош на печатење. Овие уметници ги нарекуваме графичари, а делата графики.

-Имаме и уметници кои го измислуваат изгледот на предметите за секојдневната употреба. Тие го измислуваат изгледот на кориците и илустрациите за книгите и списанијата, плакатите, амбалажата на производите, текстилните производи и други предмети како што се: автомобилите, предметите за домаќинството и сето она што го среќаваме и го употребуваме во секојдневниот живот. Овие уметници се викаат дизајнери.

ЦРТЕЖ

СЛИКА

ЦРТЕЖ

ЦРТЕЖ

СЛИКА

ЛИКОВНИ ПОДРАЧЈА

ЛИКОВНА УМЕТНОСТ

40

51

ГРАФИКА

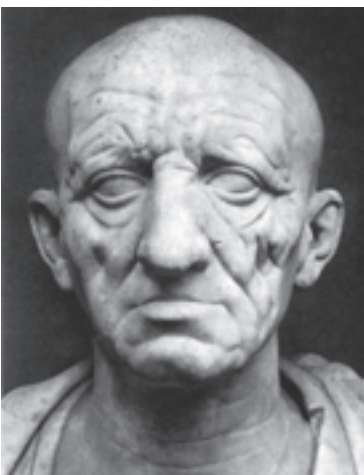
СКУЛПТУРА

ДИЗАЈН

ГРАФИКА

СКУЛПТУРА

ДИЗАЈН

ДИЗАЈН

РЕЗБА

СКУЛПТУРА

ДИЗАЈН

Цртањето е прво ликовно подрачје во кое ликовниот уметник се изразува со цртеж. Човекот започнал да црта уште од предисторијата па се до денес. Во ликовната уметност цртежот се смета како уметничко дело и многу сликари направиле прекрасни цртежи. Но многумина уметници цртањето го употребуваат како подготовка за изработка на другите ликовни дела, слики, скулптури и графики. Со цртежот се забележува идејата, се прави скица за делото.

За цртање можат да се употребат сите материјали кои оставаат трага на подлогата. Цртежот може да се изработи со молив, јаглен, разни видови пастел, восочен и обичен, туш, како и со акварелни и темперни бои

Цртеж со молив

Праисториски цртеж во пештерата Алтамира

Детски цртеж со фломастер

Цртеж со јаглен

Рембрант: Цртеж, туш

Цртеж со акварел

Цртеж со јаглен

Модилјани: **Човек со брада**, туш

Предраг Урошевиќ: **Цртеж**

Ордан Петлески: **Цртеж**, туш, перце

Цртеж со молив

ЛИНИЈА

Линијата најмногу ја употребуваме во цртањето. Линијата можеме да ја употребиме на многу начини во цртежот во зависност од тоа што сакаме да претставиме. Можеме да ги повториме истите или разновидни, во ритам, да ги испреплетуваме меѓу себе, да ги нанесеме на цртежот во различни големини, дебелини или густини. При цртање на разни предмети можеме со контурна линија да ги претставиме нивните форми и изглед, а со текстурна линија нивните специфични површини.

Ако употребиме слични линии, ќе добиеме хармоничен цртеж, а можеме да употребиме и контрастни линии за да добиеме разновидност во цртежот.

Едгард Дега: **Балерина**, туш

Контурна линија

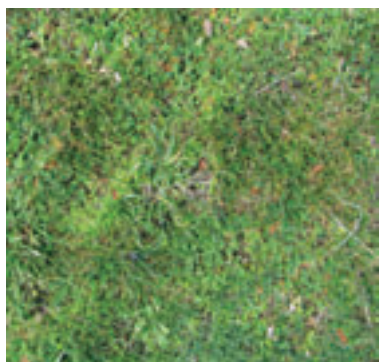

Детски цртеж, туш

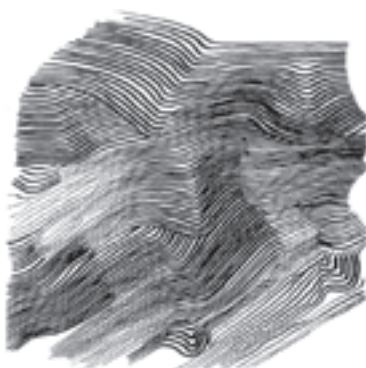
Петлески: **Монумент**, цртеж, туш

ТЕКСТУРА

Секој предмет што го цртаме има површина која може да биде рапава, мазна, тврда, мека, бодлива и сл. Со помош на линијата го прикажуваме карактерот на таа површина, а тие линии знаеме дека се нарекуваат текстурни. Со текстурни линии ја претставуваме: кората на дрвото, на каменот, тревата, почвата и на многу други материјали.

Природна текстура

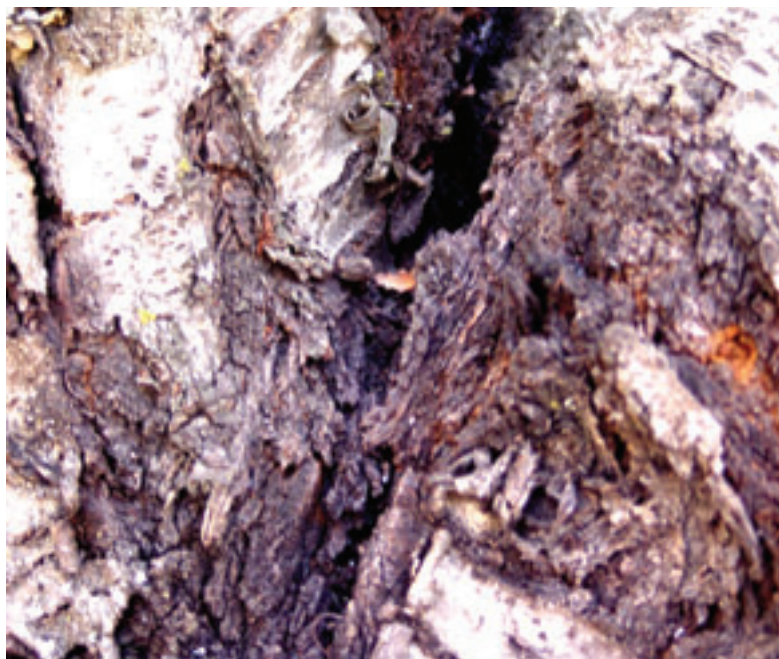
Текстурна линија

Текстура со обоена линија

Текстурна линија

Природна текстура на кора од дрво

Текстурна линија

ПРОСТОР

Со цртањето можеме да претставиме си што сакаме, разни предмети, животни, луѓе, растенија, природа и разни објекти прикажани од надвор и внатре.

Прикажувајќи го просторот со цртање ние претставуваме илузија на простор. Со употреба на разновидни линии уметниците го прикажуваат надворешниот простор, односно природата како што се планини, море, полиња, улици, згради, град, односно објекти во кои живееме, учиме, работиме, или се забавуваме.

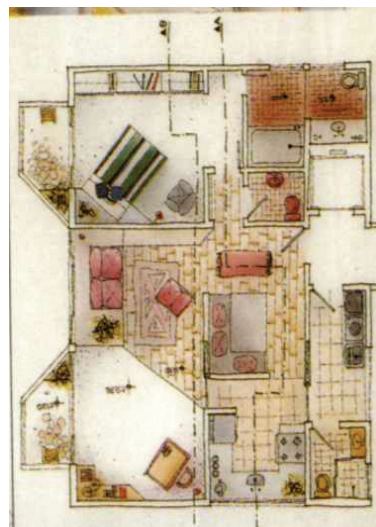
Освен надворешниот, преку цртање го прикажуваме и внатрешниот простор, односно изгледот на нашиот дом, училница, нашата соба, а можеме да направиме и скица или план како да изгледа нашиот стан.

Винсент ван Гог: **Пејзаж**, туш, перце (илузија на простор)

Илузија на простор со преклопување

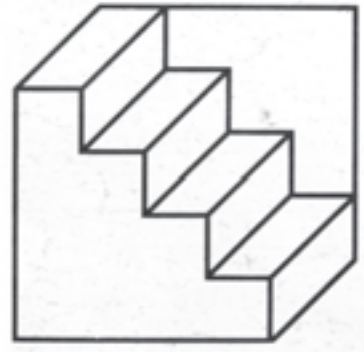
Скица на внатрешен сложен простор

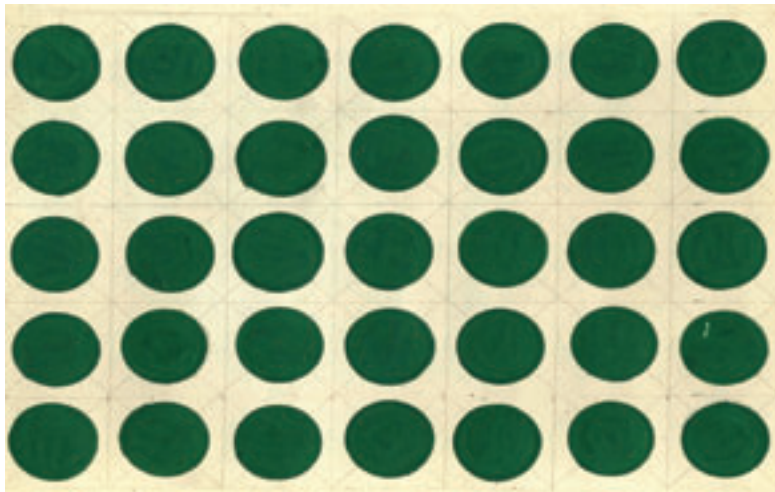
Крсто Хегедушиќ: **Штала**, туш и перце

РИТАМ

Во цртањето, како и во другите ликовни творби, имаме ритам на линии. Ако во природата го гледаме дрворедот ќе видиме дека имаме ритам на дрвјата, кај оградата имаме ритам на разни форми, кај скалите имаме скала до скала која се повторува, како и многу други нешта кои се присутни околу нас. Сето ова ние можеме да го претставиме со цртањето.

Ритам на скали

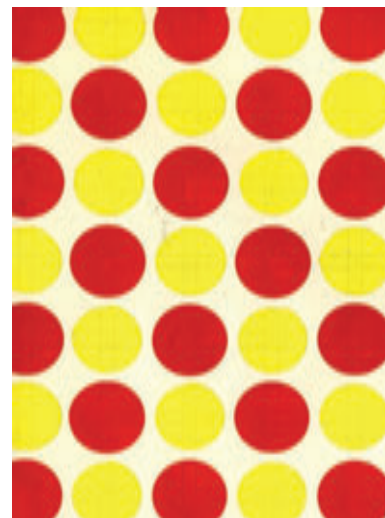
Ритам на форми

Ритам на линии

Ритам на боја и линија

Ритам на боја

РАМНОТЕЖА

Видовме дека рамнотежата е секаде околу нас, во природата, кај луѓето и во уметноста. Во цртежот исто така се трудиме да постигнеме рамнотежа на она што го претставуваме на левата и на десната страна од творбата. Знаеме дека рамнотежата наједноставно се претставува со симетрија, но и со асиметрија.

Во природата постојат форми кои сами по себе се симетрични, односно нивната десна и лева половина се идентични. Тоа најлесно го воочуваме ако нацртаме пеперутка, вазна, шише или портрет на човек во анфас.

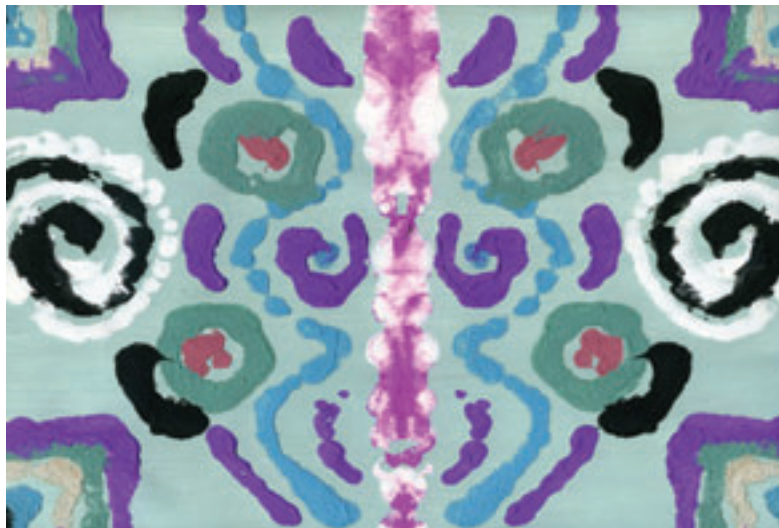
Забележуваме дека двете половици на овие форми се идентични, односно симетрични.

Цртеж со лавиран туш
(асиметрија)

Детски цртеж, фломастер
(асиметрија)

Детска творба (симетрија)

Творба со симетрија

Цртеж со лавиран туш
(асиметрија)

Компјутерски цртеж (симетрија)

ТУШ

За цртање се употребуваат и разни видови материјали, како што е моливот, тушот, фломастерот, бајцот, јагленот, а може да се црта и со водени боички.

Тушот е течен материјал за ликовно изразување. Може да биде црн, но постои и туш во повеќе бои. Се црта на мазна хартија, најчесто на хамер, затоа што подлогата не го впила веднаш тушот и не го разлива.

Како средства за нанесување на тушот се употребуваат метално перце, зашилено дрвце или четка со врв. Секој од овие материјали остава специфична трага со посебни ликовни квалитети.

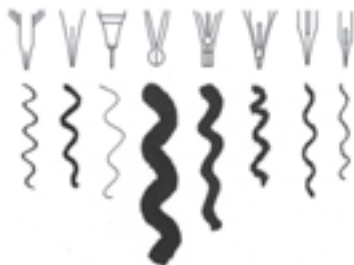
Со тушот можеме да го претставиме секој детаљ на она што го цртаме. Цртањето со перце можеме да го комбинираме и со четка. Кога ќе го завршиме цртежот со перце, со четка можеме да нанесеме разреден туш и со него целиот цртеж да го прекриеме со потемни и посветли површини по наша желба. Овој вид на цртеж го именуваме лавиран цртеж или цртеж со лавиран туш.

Бајцот е слична техника како и тушот само што тој има специфична кафено - окереста боја. Со бајцот се работи на ист начин како и со тушот.

Цртежот со бајц или туш најчесто се сретнува со иста црно - сива или кафено - окереста боја. Кога творбата е изработена во сличен тон, велиме дека е монохромен цртеж, а тоа значи дека не сме употребиле повеќе разновидни бои при цртањето.

Прибор за цртање со туш

Траги од разни видови перца

Портрет на човек, туш, перце

Дрва со гранки, туш-перце

Лавиран цртеж, туш

Многу познато ликовно подрачје и можеби најприсутно во ликовната уметност е сликарството. Како подрачје сликањето се изразува со ликовно дело кое го нарекуваме слика. Сликата е карактеристична по тоа што е обоена со разнобојни површини, форми, линии и бои. Сликата се доживува со гледање визуелно, а многу ретко и со допир.

Сликата се изразува со нанесување боја врз одредена подлога. Бојата се изработува од пигменти (боја во прав) што се мешаат со некоја течност за да може да се слика со тоа. На тој начин настанале акварелните бои, темперните бои и маслените бои што ги користат ликовните уметници.

Според тоа како е подготвен пигментот имаме и разновидни техники во сликарството: акварел, темпера, акрилик, колаж, фреска, маслена техника, витраж и таписерија.

Уметниците ги нанесуваат боите на сликата со четки. Четките се прават од специјални фини влакна од некои животни, а денес и од вештачки материјали. Имаме разни видови четки со остар или рамен врв, округли и сплескани. Четките се разликуваат и според големината, а големината е означена со бројка.

Сликата има и подлога на која се слика. Подлога за сликање може да биде хартија, платно, сид, дрво или стакло.

Четки за сликање

Пигменти од кои се прави боја

Леонардо да Винчи: Мона Лиза, масло на платно

Мирослав Масин: Од циклусот трансформации, масло на платно

Душко Стојановски: Таписерија

Сезан: Планина Сент Виктори, масло на платно

Симнување на Христос од крстот, фреска од Нерези

Богородица, икона, Охрид

БОЈА

Сликарите во своите дела најмногу ја употребуваат бојата во комбинација со другите елементи од ликовниот јазик.

Знаеме дека боите се делат на примарни и секундарни, топли и ладни, светли и темни, хроматски и ахроматски.

Хроматски се сите примарни и секундарни бои, а ахроматски се црната и белата со сите тонови кои се добиваат од нивното меѓусебно мешање.

Сите ние сликаме со бои кои ни се допаѓаат. Ако сакаме некоја боја да биде поубава и поизразена, го употребуваме комплементарниот контраст. Во овој контраст комплементарни парови се: црвена - зелена, сина - портокалова, жолта - виолетова.

Многу уметници за да ја потенцираат убавината на боите во своите слики ги комбинираат комплементарните парови.

Како и кај цртежот, ако во сликата употребиме една боја со разновидни тонови од неа, велиме дека сликата е монохрома, а ако сликаме со многу видови интензивни и јаки бои велиме дека сликата е колористички насликана.

Костас Ѓеорѓиу: **Стасис II**, масло на платно

Светлин Русев: **Избор на цивилизацијата**, масло на платно (монохримна)

Васко Ташковски: **Корењата на планината**, масло на платно (колористичка)

Петлески: **Согорено подрачје**, масло на платно (колористичка)

Колористичка композиција

ГРАДАЦИЈА

Во ликовниот јазик се сретнавме со поимот градација. Тоа беше постепено менување на линијата, бојата, тонот или формата од една во друга вредност.

Во сликарството често ја среќаваме употребата на градацијата.

Уметниците во своите слики со градација на бојата и тонот ни претставуваат илузија на просторот во прикажувањето на природата, ни прикажуваат илузија на волуменот на предметите, односно разновидноста и убавината на бојата и тонот како богатство на нашето доживување.

Ј. Мише: **Девојче**, масло на платно
(градација со тон)

Градација со тон

Градација со боја

Свето Манев: **Цртеж-слика**,
(градација со тон)

Љ. Поповиќ: **Омаж**, масло на платно (градација со тон)

Градација со боја

ГВАШ

Учениците, но и одредени уметници, своите ликовни творби ги работат во гваш-техника.

Гвашот е техника на водено сликање во која се употребуваат акварелни (водени) бои и бела темпера во туба. Густината на бојата зависи од количеството на бела темпера што се додава.

Во однос на ликовната идеја, со гваш може да се добие нежна или груба површина, интензивно или загасено насликана, ретко или густо нанесена боја, прозирно и покривно, звучна боја или благо тонско степенување.

За работа со гваш ни се потребни: акварелни бои, бела темпера од туба, четки: широки, флах-четки за големи површини, помали и поголеми со изразен врв со кој се црта и слика. Четката треба да има способност да впије и да носи количество боја, да се свива при допир со подлогата без да се делат влакната и да има изразен врв и мекост. Потребни се уште: две кантички (за чиста и нечиста вода), палета (парче пластична или дрвена плочка) за мешање на бојата, лист бела хартија за проба на бојата и крпче за бришење на четките во текот на работата.

Со гваш може да се работи директно со боја или првин благо да се исцртаат контурите со молив. Со моливот треба лесно да се притиска и поретко да се брише за да не се оштети хартијата, не е потребно исцртување ситни детали и сенчање со молив бидејќи бојата ќе го покрие цртежот, а притоа ќе биде нечиста.

Детска творба, гваш

Детска творба, гваш

Деца сликаат со гваш

Творба со гваш

Портрет, детска творба, гваш

КОЛАЖ

Кога цртаме и сликаме, ние можеме да комбинираме и други разновидно обоени површини кои ќе ги налепиме на цртежот или сликата. Кога правиме ликовна творба со лепење (апликација) на други обоени површини од разни материјали, велиме дека таа техника е колаж.

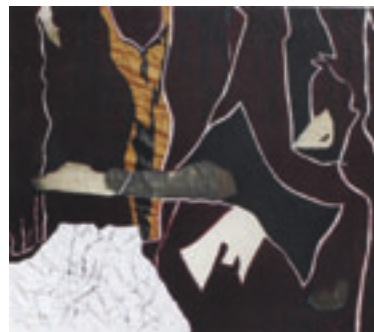
Кога комбинираме цртеж и колаж со други површини, велиме дека имаме колажиран цртеж, а кога комбинираме сликање и колаж, велиме дека имаме колажирана слика.

За колаж можеме да употребиме обоени површини од разновидни материјали, од хартија, текстил, текстура од хартија, делови од фотографија или обоени или текстуални површини од други печатени материјали. Во најново време за колаж се употребуваат и други материјали кои ги среќаваме во секојдневната употреба.

Секој автор си одбира со каква боја, форма и големина ќе ја комбинира својата творба. Сите обоени површини се лепат и комбинираат на подлогата од хартија во една комбинација која гради една целина.

Прибор за работа со колаж

Фатлице Весели: **Сенка**, колаж

Творба со колаж

Колаж со обоени и текстуални површини

Графиката е ликовно подрачје кое го сретнуваме во ликовната уметност.

Графиката се разликува од цртањето и сликањето по тоа што ликовните дела настануваат по пат на отпечатување во различни техники и материјали. Делото направено во графиката исто така се нарекува графика или графички лист, а уметникот - графичар.

Во графиката авторот не црта директно на хартијата за да добие графика како ликовно дело. Во ова подрачје графичарот првин прави скица за своето дело, па потоа на некоја плоча ја пренесува идејата. Плочата може да биде од разновидни материјали од дрво, линолеум или метал. Тој таа плоча, што ја викаме матрица, ја длаби, ја реже или со хемикалии ја обработува и откако ќе ја премачка со боја отпечатува графика, рачно или со машина за печатење.

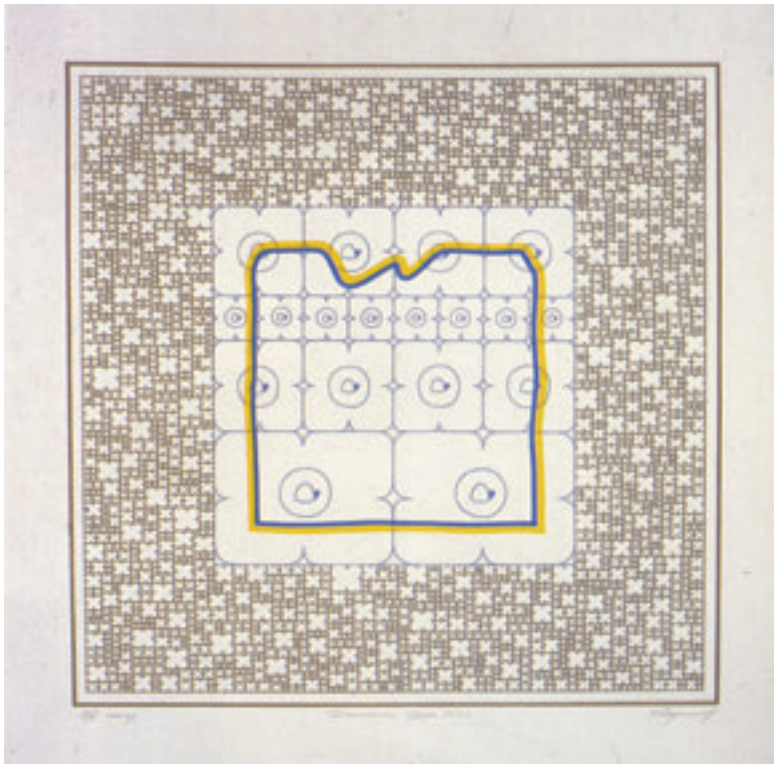
Дирер: Св. Тома, гравура

Работа на камена плоча за литографија

Машина за печатење

Душан Перчинков: Романтичен предел, сито-печат

Детска творба, линорез

Божин Барутовски: **Јама**, линорез

Данчо Ордев: **Акт**, литографија

Илија Кочовски: **Убавица и свар**, дрворез

Линорез

Студентска творба, линорез

Детска творба, линорез

Фатмир Крупа: **Компресија**, акватинта

МОНОТИПИЈА

Монотипипијата е графичка техника што овозможува добивање на само еден отпечаток. Затоа секој отпечаток е единствен и неповторлив.

За реализација на монотипипијата се применува рамна стаклена, пластична или метална плоча поголема од листот на кој ќе се печати. Врз плочата што се користи, со четка се нанесува саканата боја (или повеќе бои по желба) и додека е си уште влажна, врз неа го поставуваме листот. Целата површина на листот благо ја притискаме со дланката си додека листот не налегне на целата површина на плочата и не ја впије бојата. Следно е вадењето на листот: со двата прста, со двете раце ги земаме двата горни агли од хартијата и го одлепуваме со подигање од плочата. Со тоа отпечатокот е готов.

Во монотипипијата може да се работи со една боја како цртеж или со пополнети површини, со две или повеќе бои, со тонско степенување, со и без мотив, со гребење на бојата итн.

Монотипипијата е привлечна графичка техника за уметници со сликарски афинитети.

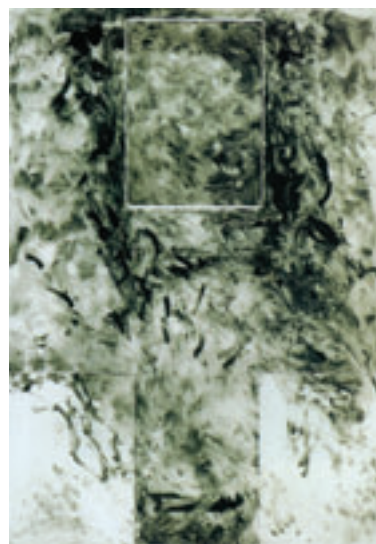
Подлога за печатење на монотипипијата претежно е хартијата, но може да се печати и на текстил или на друг материјал по избор.

Процес на печатење со монотипипија

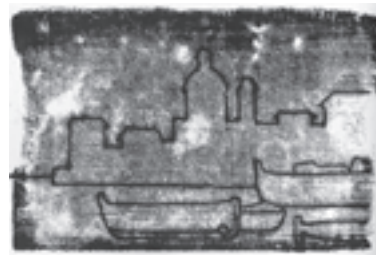
Монотипипија

Монотипипија

Творба со монотипипија со повеќе бои

Творба со монотипипија во една боја

КАРТОН - ПЕЧАТ

Картон - печат е графичка техника на висок печат. Како подлога за печатење се користи картон. Од картонот се изработува матрица која ни служи за отпечатување на графиките.

Најпрво се земаат две исти плочи од картон. На едната се исцртуваат саканите форми, се сечат и се лепат на другиот картон. Кога ќе се изработи матрицата на неа се нанесува боја со валјак, потоа се става лист хартија, се притиска со некој валчест предмет на хартијата и се добива отпечаток.

Во оваа техника на матрицата можат да се залепат и разни други материјали, по желба, со што ќе се добијат неочекувани и интересни ефекти на отпечатокот.

Детска творба, картон-печат

Детска творба, картон-печат

Детска творба, картон-печат

Процес на работа со картон-печат

Материјали за работа со картон-печат

Скулптура е ликовно подрачје чии ликовни дела се направени од меки и тврди материјали кои зафаќаат простор. Ова подрачје се нарекува и пластично обликување, а уметникот скулптор или вајар.

Скулптурата се изработува во различни материјали кои имаат свои карактеристики и убавини. Најчести материјали за изработка на скулптури се каменот, дрвото, металот и керамиката.

Покрај класичните материјали во скулптурата се изработуваат и дела од хартија, пластика, па и од употребени отпадни материјали.

Во зависност од тоа од кој материјал се изработува скулптурата, имаме и разни постапки на обликување, како што се со додавање и одземање, градење, длабење, гребење и перфорирање во материјалот, со лепење и составување, со врзување, кинење и превиткување.

Скулптурата ја среќаваме како полна пластика која можеме да ја гледаме од сите страни, како релјеф кој е поставен на некоја сидна или слободна вертикална површина, како биста која претставува портрет на некоја личност или како асамблаж, композиција од група поединечни скулптури поставени во една целина.

Во скулптурата се присутни сите ликовни принципи кои го прават квалитетно уметничкото дело како што се: волуменот, линијата, текстурата, пропорцијата, бојата итн.

Венера Вилендорска, скулптура во камен

Релјеф, Египет

Владо Аврамчев: **Циклус предели**, керамика

Мобилна скулптура во простор

Венцислав Рихтер: **X-1**, алуминиум

ФОРМА

Знаеме дека формата е надворешниот изглед на нештата што ги гледаме или ги прикажуваме. Скулптурата е тродимензионална форма која зафаќа одреден простор, односно има волумен. Ако тој волумен целиот е исполнет со материјал, велиме дека има маса. Масата е материјалот кој го зафаќа просторот. Исполнетата скулптура со материјал има исто количество на волумен и маса.

Каменот има ист волумен и маса, а балонот има голем волумен а сосема мала маса (материјал).

Скулптура од хартија

Иконостас во црква Св. Димитрие,
Битола, резба

Фигура од печена глина, Ерусалим

Микеланџело: **Мојсие**, камен

РАМНОТЕЖА

Како и во другите ликовни подрачја, и во скулптурата рамнотежа добиваме со симетрија и асиметрија, односно визуелна рамнотежа на левата и на десната половина од делото.

Во скулптурата повеќе се применува асиметричната рамнотежа.

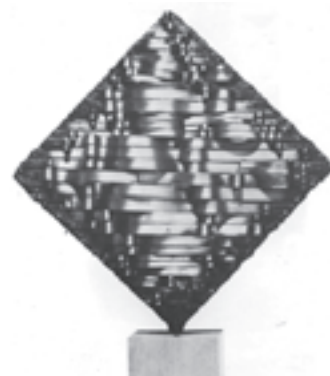
Споменик **Македониум**, Крушево
(симетрија)

Ото Лого: **Реликвија**, метал
(симетрија)

Маријета Сидовска: **Барам човек во огледало**, комбинирана техника (асиметрија)

Стефан Маневски: **Скулптура X-1**, метал (асиметрија)

Б. Величковски: **Торзо**, теракота
(симетрија)

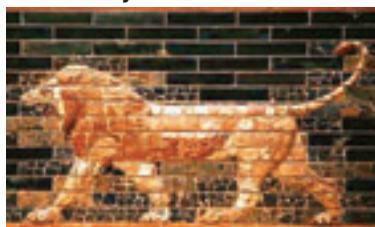
Глава на божица од Јаболце, Скопје (симетрија)

БОЈА

Бојата во скулптурата е присутна од пред-историјата до денес. Откриени се безброј дела со траги на боја со што се потенцира убавината на скулптурата. Денес, многу современи скулптори своите дела ги комбинираат со боја.

Радован Трнавац: **Уметничка форма**, дрво (обоена скулптура)

Обоен релјеф

Тутанкамон, Египет, обоена скулптура

Божица Непал, обоена скулптура

Јордан Грабуловски: **Парадокс на коегзистенцијата**

Модерна скулптура

ПРОПОРЦИЈА

Уметниците секогаш се труделе да прикажат убавина на своите дела, а најмногу убавината на човечкото тело. Во одреден историски период, посебно во грчката уметност, дошле до идеални соодноси во претставувањето на човекот.

Пропорцијата е ликовен принцип кој го изучува односот помеѓу големините, односно деталите во една целина.

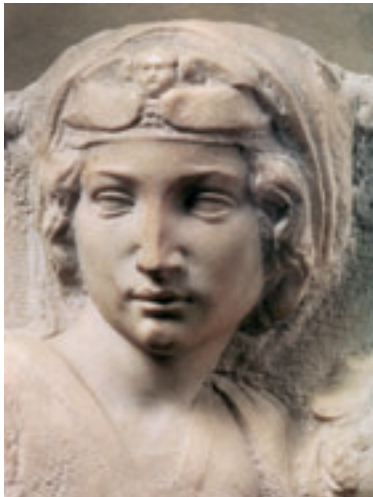
Александар Калдер: **Коњ**, жица

Праксител: **Венера**, Грција, камен

Грчка скулптура, пропорција

Микеланџело: **Пиета**, детал, камен

Уметник од Хопех: **Статуа на Архат**, обоена керманика

Драган Поповски-Дада: **Поштар**, мермер

ОБЛИКУВАЊЕ

ЛИКОВНО ПОДРАЧЈЕ

75

КОМПОЗИЦИЈА

Секое уметничко дело е составено од многу нешта сложени во една композиција. Во скулптурата имаме композиција од многу едноставни волумени во еден сложен волумен, или пак од повеќе самостојни скулптури во една целина наречена асамблаж.

Ако скулптурата е поставена во отворен простор, таа треба да биде поврзана со околината во една композициска целина. Секој скулптор кога прави дело за одреден простор, размислува каква да биде таа скулптура за да се вклопи во околината.

Томе Серафимовски: **Кирил и Методиј**, бронза

Јордан Грабуловски: **Просторни белези**, бел цемент

Васил Василев: **Вертикална асоцијативна форма XII и VIII**, дрво

Калдер: **Семејство**, жица

Јордан Грабуловски: **Комуникација II**, комбинирана техника

ДИЗАЈН И ВИЗУЕЛНИ КОМУНИКАЦИИ

ЛИКОВНО ПОДРАЧЈЕ

76

• Визуелните комуникации и дизајнот го опфаќаат целокупниот изглед на сето она што може да се види околу нас и што му служи на човекот во секојдневниот живот за негов опстанок, егзистенција и забава. Дизајн е обликување на надворешниот изглед на нештата околу нас, односно на употребните предмети.

• Визуелните комуникации се она преку што човекот комуницира со другите околу себе, како на пример: книги, каталози, проспекти, сообраќајни знаци, списанија, весници, реклами, огласи, плакати, илустрации, стрипови и сл.

• Во визуелната комуникација плакатот е незаменлив дел од размената на информации и идеи. Со можноста да презентира текст и слика во едно, плакатот претставува еден од најдиректните пренесувачи на визуелни пораки за: концерти, производи, изложби, кампањи, разни манифестации и сл. Уметниците кои ги обликуваат визуелните комуникации ги нарекуваме *графички дизајнери*.

• Во визуелните комуникации главна улога има примената на фотографијата. Компјутерот денес е главно средство за комбинирање, истражување и креирање на интересни и привлечни решенија.

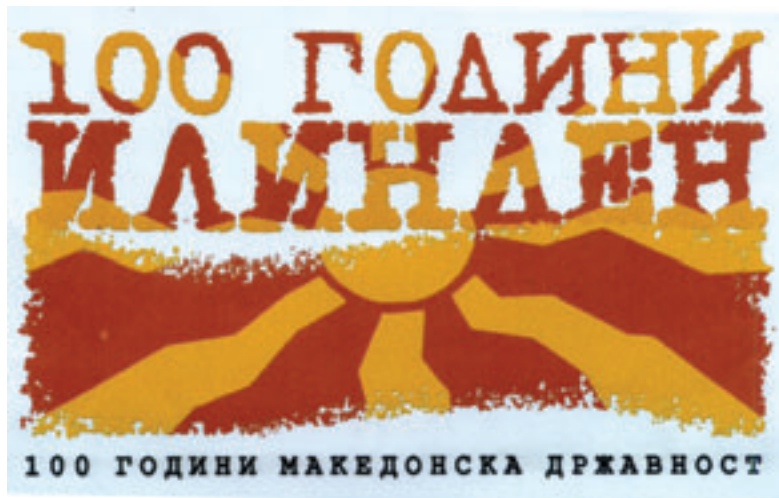
МОДЕН ДИЗАЈН

ИНДУСТРИСКИ ДИЗАЈН

ИНДУСТРИСКИ ДИЗАЈН

ПЛАКАТ

ПЛАКАТ

ДИЗАЈН И ВИЗУЕЛНИ КОМУНИКАЦИИ

ЛИКОВНО ПОДРАЧЈЕ

90

77

СПИСАНИЕ

СПИСАНИЕ

СПИСАНИЕ

ПЛАКАТ

НАКИТ

НАКИТ

ПЛАКАТ

ЗНАК

Ѓорѓи Зографски:
Женски портрет,
масло на платно

Димитар
Андонов-
Папрадишки:
Пејзаж, масло
на платно

Димитар Аврамовски Пандилов: **Жетварки**, масло на платно

Љубомир Белогаски: **Мотив од Бока II**, акварел

Лазар
Личеноски:
Долап, масло
на платно

Вангел
Коџоман:
**Мотив од
Прилепско I**,
масло на
шперплоча

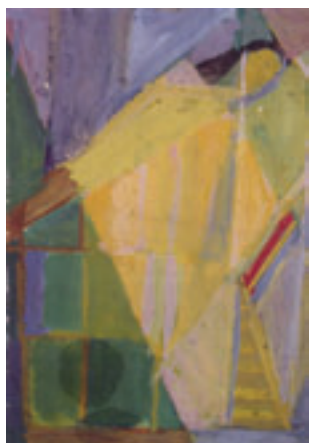
Никола Мартиновски: **Невеста**, масло на платно

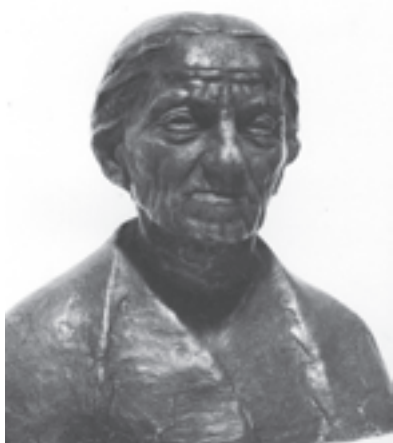
Ангеле
Ивановски:
Старо Скопје,
масло на платно

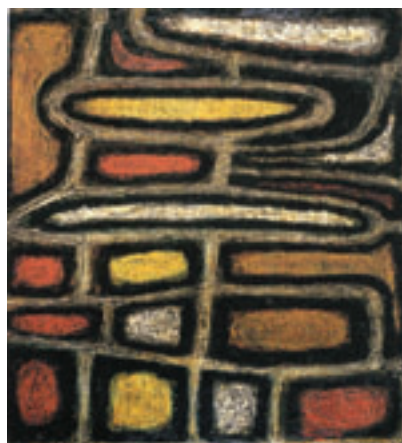
Миле Корубин: **Комбинација**, масло на платно

Борко Лазески:
Апстракција, темпера

Димо Тодоровски:
Уметниковата мајка, бронза

Борислав Трајковски: **Комбинација**, масло
на платно

А

Аматер - љубител на уметноста кој има друга своја професија, а се занимава со ликовно творештво од љубов, а не професионално.

Анималист - ликовен уметник кој особено се занимава со прикажување, односно со цртање или вајање на животни.

Антика - назив на старите култури, особено на римската и на грчката.

Апстрактна уметност - правец во модерната уметност кој го напушта прикажувањето на реалниот свет и твори со слободни форми.

Арабеска - орнамент во арапски стил кој се состои од стилизирани геометриски и растителни елементи.

Ателје - работилница, работна просторија на ликовен уметник или на лица за креативни професии.

Амбалажа - ликовно дизајнирање на материјалот во кој се пакува и се продава производот.

Б

Барелјеф - многу низок, плиток релјеф во скулптурата.

Биенале - изложба која се одржува секоја втора година.

Биста - прикажување на главата и горниот дел од човечкото тело во вајарството.

В

Валер - соодветен француски збор за тон.

Вињета - мал цртеж или слика што служи како украс на некој текст.

Витраж - прозорец или стаклена површина, изработена или украсена со парчиња разнобојно стакло.

Г

Галерија - простор изграден со намена за изложување на уметнички дела.

Гваш - техника за цртање со водени бои и со бела темпера.

Графички лист - отпечате на графичка ликовна творба.

Галериска скулптура - скулптура која по својата големина може да се изложува во галерија (реална и минијатурна големина).

Д

Декорација - украсеност, односно украсување на простор, како и на поединечни форми на украсување.

Дизајн - цртеж наменет за обликување на производи за индустриско производство.

Дизајнер - уметник, специјалист за естетско обликување на предмети или површини за индустриско производство.

Ж

Жанр - прикажување на слики од секојдневниот живот преку ликовна творба.

И

Илустрација - слика или цртеж поврзан со дејство од пишуван текст.

Историја на уметност - наука за појавата и развојот на уметничките правци, нивната вредност и историско значење.

Илузија - илузија во сликарството е претставување простор, тон, перспектива итн.

Индустриски дизајн - ликовно обликување на предмети за секојдневна употреба коишто се произведуваат индустриски.

К

Каталог - публикација во која се потпишани сите изложени дела на музејот, галеријата, изложбата или творештвото на уметникот.

Кич - неуметничка занаетска или уметничка продукција. Кич е дело кое настанува поради евтина желба за допаѓање, значи допадливо надоместување за уметноста, а се појавува како резултат на неразвиена уметничка средина.

Колорит - обоеност, својство, израз, ефект на уметничкото дело постигнато со боја.

Кроки - брз и лесен цртеж со едноставни линии и малку детали.

Л

Лазурна боја - провидно нанесување на боја низ која може да се види подлогата.

Ликовна уметност - заеднички именител за архитектура, сликарство, вајарство и графика, творби кои човекот креативно ги создава.

Линеарно - карактеристика на сликарско, скулпторско или графичко дело на кое главно изразно средство им е линијата.

М

Марина - уметничко прикажување на морски пејзаж.

Минијатура - слика или скулптура во изразито мал формат.

Мозаик - уметничка творба која се изработува со составување на разнобојни коцкички од стакло, камен и сл.

Монографија - книга во која исцрпно се прикажани животот и творештвото на некој уметник.

Монохромиија - сликарско дело изработено само со една боја.

Н

Натурализам - настојување на уметноста, појавите и предметите да се прикажат повистински и пореални.

О

Орнамент - геометриски, растителни или зооморфни стилизирани форми со кои е

украсена некоја површина, кои можат да се повторуваат или варираат.

Обвивка - ликовно обликување, дизајнирање на корица за книга или за друг релкламен материјал.

П

Палета - површина на која сликарот ги меша боите пред да ги нанесе на делото.

Панорама - прикажување на природата со широки и далечни видици.

Пејзаж - слика на која се прикажува природа.

Применета уметност - назив на уметничко обликувани предмети за употреблива намена.

Профил - изглед на лик или на предмет гледани отстрана.

Р

Рамен печат - графичка техника без длабење на подлогата (сито-печат, монотипија, литографија).

Репродуктивна графика - копија или дела кои не се рачно печатени, туку со офсет-индустриски печат.

С

Сигнатура - своерачен потпис на уметникот на сликата, графиката или скулптурата што ја изработил.

Скица - провизорна, нафрлана и недотерана слика, скулптура или градба.

Стилизација - упростување, сведување на формите од природата на едноставни и основни облици.

Т

Таписерија - општ назив на уметничко дело изработено од текстилен материјал.

Теракота - општ назив за производи од глина кои се зацврстени со печење.

Триптих - ликовно дело составено од три дела.

Ф

Фактура - површина на уметничкото дело во сликарството со која се добиваат некои особености на површината.

Фигуративност - карактеристика на ликовното дело кога на него може да се препознае конкретен лик, содржина или мотив.

Ц

Цртеж - ликовно дело на површина, остварено со линија како главно изразно средство.

Ш

Штафелај - сликарски сталак - носач, ногалки на кои уметникот ја поставува сликата при работа.

ТЕСТ 1

82

Драг ученику,

Кога ќе дојдеш до овие тестови, веќе си се запознал со поголемиот број на содржини од учебников. До денес сигурно си научил доста непознати работи, а некои ти се веќе познати.

Овие тестови се само проверка на твоите знаења. Некои делови од текстот се со одговори на поставените прашања, а некои се решаваат со цртање. Се надевам дека тестовите не се тешки и дека без поголем напор ќе ги решиш.

Тестовите ќе ги пополнуваш во време кога ќе реши наставникот по ликовно, првиот при крајот на првото, а вториот при крајот на второто полугодие. Одговорите на секое прашање ќе се оценуваат со бодови кои ќе ги определи наставникот по ликовно. Тестовите се направени така што можат да се откинат и да му се предадат на наставникот за оценување.

Ти пожелувам успешно решавање на тестовите, добри оценки и задоволство при работата.

ТЕСТ 1

83

ИМЕ И ПРЕЗИМЕ _____

ОДДЕЛЕНИЕ _____

УЧИЛИШТЕ _____

ДАТУМ _____

1. Дали некогаш добиваш желба да црташ?

- ☐ да
☐ не

2. Дали познаваш различни техники на цртање?

- ☐ да
☐ не

3. Дали повеќе сакаш да црташ, да сликаш или да моделираш?

- ☐ да сликам
☐ да цртам
☐ да моделирам

4. Заокружи ги сликарските техники:

☐ туш и перо	☐ молив
☐ пастел	☐ колаж
☐ акварел	☐ темпера

5. Кога гледаш слика, дали таа во тебе побудува интерес и дали застануваш да ја разгледаш?

- ☐ да
☐ не
☐ понекогаш
☐ не ме интересира

6. Опиши што е скулптура?

ТЕСТ 1

84

7. Наведи од кои материјали можеш да направиш скулптура.

8. Дали знаеш што е графика?

9. Можеш ли да нацрташ некој познат знак или амблем?

10. Дали си посетил некој музеј или галерија досега и наведи каде?

11. Наведи неколку имиња на македонски ликовни уметници.

12. Наведи неколку имиња на светски ликовни уметници.

13. Дали си видел уметничко дело во местото каде што живееш и ако знаеш наведи од кого?

14. Наведи во кое ликовно подрачје спаѓа релјефот.

ТЕСТ 2

85

ИМЕ И ПРЕЗИМЕ _____

ОДДЕЛЕНИЕ _____

УЧИЛИШТЕ _____

ДАТУМ _____

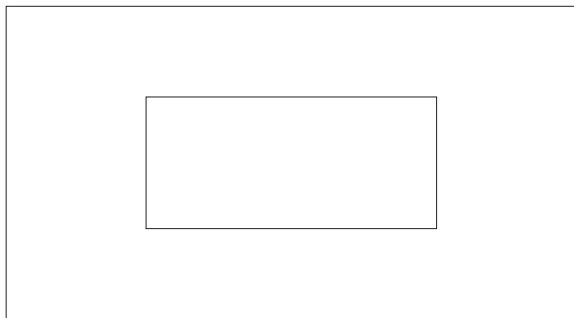
1. Нацртај форма со контурна линија

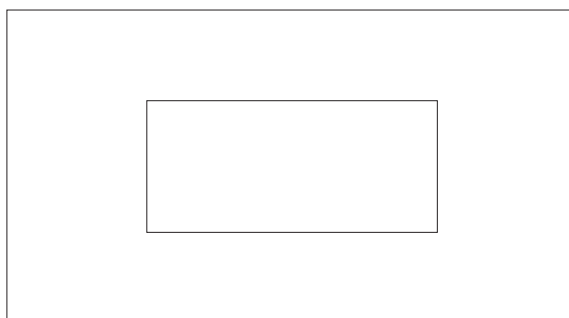
Нацртај ја истата форма со текстурна линија

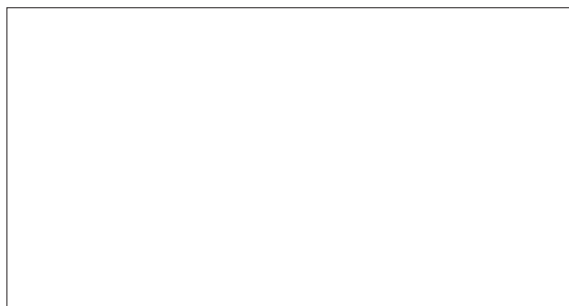
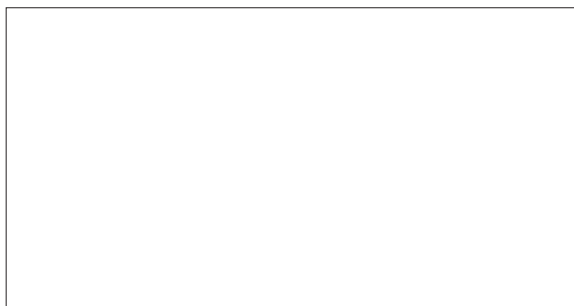
2. Обиди се со темпера да нанесеш зелена боја во внатрешниот квадрат и нејзината комплементарна боја во надворешниот квадрат.

3. Обиди се со темпера да нанесеш сина боја во внатрешниот квадрат и нејзината комплементарна боја во надворешниот квадрат.

3. Нацртај форми со регуларен ритам во едниот и алтернативен ритам во другиот квадрат.

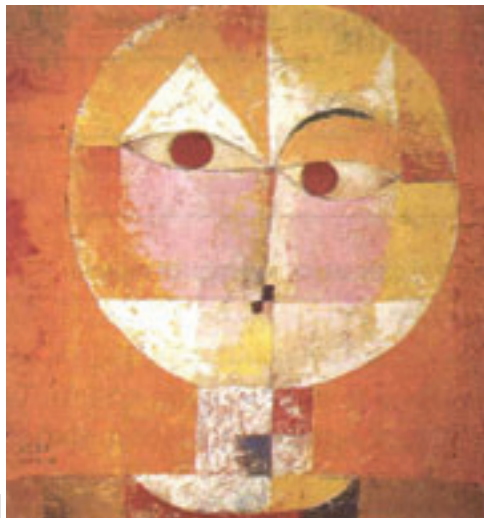
ТЕСТ 2

86

5. Која од двете слики ти се допаѓа повеќе?

Реноар: Госпоѓица Гранпел, масло на платно

Пол Кле: **Сенецио**, масло на платно

6. Нацртај група на форми со коса насока.

8. Претстави единство со слични форми.

7. Нацртај група на форми во хоризонтална композиција.

9. Нацртај нешто по твој избор.

100

[illegible]

Данчо ОРДЕВ

**ЛИКОВНО ОБРАЗОВАНИЕ ЗА IV ОДДЕЛЕНИЕ
ЗА ДЕВЕТГОДИШНО ОСНОВНО ОБРАЗОВАНИЕ**

Јазичен лектор

М-р Елизабета Ралповска

Графички дизајн

Проф. Данчо ОРДЕВ
Јован АЛЕКСОВСКИ

Компјутерска подготовка

Јован АЛЕКСОВСКИ

Подготовка за печат
ПРОСВЕТНО ДЕЛО АД
ул. Димитрија Чуповски 15 - Скопје

Печати

Европа 92, Кочани

Тираж

10100

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека
"Св. Климент Охридски", Скопје

373.3.016:73(075.2)=163.3

ОРДЕВ, Данчо

Ликовно образование за 4 одделение / Данчо Ордев. - Скопје :
Министерство за образование и наука, 2009. - 87 стр. : илустр. во
боја ; 29 цм

ISBN 978-608-4575-33-7

COBISS. MK - ID 79205898